N°. 24. Donderdag 14 Juni 1906. 6de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

OOST EN WEST

»Het Koloniaal belang is een Algemeen Nederlandsch belang.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, *bij vooruitbetaling*	f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers	„ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel	f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels	„ 0.09
„ „ „ 1000 „	„ 0.80

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd »aan de Redactie-Commissie«, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij »HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG«, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één schenken van f 100, zijn donateur(trice)

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* **toegezonden.**

Inhoud van dit nummer:

Mededeelingen.

I. Van de Commissie tot verspreiding van populaire kennis omtrent Nederl. Oost- en West-Indië:

VERSLAG VAN DE VERGADERING gehouden op 6 Juni 1906.

Had deze Commissie tengevolge van allerlei omstandigheden, niet het minst ook door het verlies van haren Voorzitter, *G. E. V. L. v. Zuylen*, in lang geen teeken van bestaan gegeven, de presidente der Vereeniging meende, dat dit niet langer aldus voortduren mocht. Zij nam het initiatief tothet bijéénroepen van de leden ten haren huize, in de eerste plaats tot het verkiezen van een voorzitter en voorts ter bespreking van het werkplan in het a. s. winterseizoen, in het bizonder en voor de propaganda in het algemeen.

Na afloop dezer vergadering, waarop zoo menig belangrijk punt besproken was, stelde de voorzitter den secretaris voor van deze besprekingen een résumé te geven in het K. W. en ook de overige leden achtten dit wenschelijk. De leden der Commissie, die niet verschenen waren, konden dan toch eenigszins onze afspraken vernemen, en de lezers van ons orgaan hadden een herinnering aan het bestaan en de bedoeling onzer Commissie, wat niet overbodig scheen te zijn.

Het getal der aanwezigen was niet bijster groot; en zoo dit als maatstaf gelden moest voor de belangstelling der afwezigen, dan had de voorzitter inderdaad wel reden, in eene publiceering onzer discussies een middel te zoeken tot verhooging dezer belangstelling. Intusschen, de geringe activiteit, langen tijd door de Commissie geopenbaard, kon bezwaarlijk tot groote ingenomenheid met haar bestaan bijdragen.

We hopen en verwachten, dat dit nu spoedig anders zal worden! De Heer Dr. H. Blink, die zich de benoeming tot Voorzitter liet welgevallen, beschouwt het tijdperk van geringe activiteit als afgesloten en de overige commissieleden doen dit eveneens.

In de eerste plaats: Onze kring zal zich uitbreiden. Reeds zijn personen van bekende sympathie voor *onze beide Indiën* aangezocht tot de Commissie toe te treden, en hetzelfde zal ook aan anderen gevraagd worden. Vooral ook op de belangen van West-Indië wordt daarbij gelet. Jkv. A. von Schmidt auf Altenstadt had een uitnoodiging tot bijwonen der Vergadering welwillend aangenomen en trad als lid tot onzer Commissie toe. Van de medewerking dezer bekende spreekster over onze Overzeesche Gewesten, door haar bezocht en bestudeerd, hebben wij nog veel goeds te verwachten.

Mogen anderen haar voorbeeld volgen! Onbekend maakt onbemind. Het is in dit orgaan onzer vereeniging zoo vaak en zoo nadrukkelijk gezegd, en wie met ons wenscht en wil, dat het Nederlandsche volk zijn koloniën lief heeft en die liefde dan ook door daden toont, die helpe in eigen kring allen te vereenigen, die in staat zijn, voortdurend meer licht te verspreiden over de belangen van het schoone land, dat wij liefkregen als het onze, en welks bewoners met zooveel recht aanspraak maken op de waardeering en belangstelling van geheel het Nederlandsche volk. De opgewekte en levendige discussie op de vergadering van 6 Juni bedoelden niet anders.

De beteekenis onzer Commissie en hare verhouding tot het Hoofdbestuur van *Oost en West* werd nog eens breedvoerig besproken. Aangetoond werd, dat onze Commissie het mandaat der vereeniging ontving om in de allereerste plaats populaire kennis omtrent onze Indiën te verspreiden en namens het hoofdbestuur zich in verbinding te stellen tot de afdeelingen, om op alle plaatsen in ons land de sympathie voor Indië op te wekken en te verlevendigen.

De Commissie noodigt personen uit, die voordrachten en lezingen houden, waar afdeelingen zijn en ook, waar die nog niet gevonden worden. Zij helpt zoo veel mogelijk, die afd. aan goede sprekers en spreeksters; correspondeert over het oprichten van nieuwe afdeelingen; tracht overal correspondenten te vinden, ten einde het stichten van afd. mogelijk te maken; ziet om naar het uitgeven en verspreiden van geschriften over Indië; denkt aan de groote belangen van het onderwijs op lagere en middelbare scholen, waar deze de kennis van Indië aan het opkomend geslacht hebben te brengen, en doet in één woord alles, wat dienen kan, om te bereiken wat als *hoofddoel* der Vereeniging in elk nummer van het *Koloniaal Weekblad* boven aan de eerste kolom geformuleerd is.

Met ziet: het veld harer werkzaamhdden is zeer uitgebreid en het is niet mogelijk, zoovéél, wat er nog braak ligt, te ontginnen, indien niet *alle* leden onzer Commissie en met hen alle leden der Vereeniging, de handen ineenslaan ter bereiking van bovenbedoeld *hoofddoel*. Dat dit voor velen nog altijd slechts een holle phrase is, werd op onze vergadering besproken, en de aanwezigen hebben opnieuw het voornemen opgevat, ieder het hare en het zijne te doen, om meerderen voor onze schoone taak te winnen.

Er bestaat zoo groote behoefte aan geschikte sprekers en spreeksters. Als elk lid der Commissie en elk lid onzer Vereeniging nu eens hielp omzien naar personen, die bereid zijn, door een populaire, doch degelijke voordracht, lezing of causerie, iets bij te dragen tot het werk, dat onze Indiën zoo zeer ten goede komen zal, dan waren we een zeer groote schrede verder. Men doe zijn best in den kring zijner bekenden zulke personen eens te polsen, hen door een vriendelijk woord bereidwillig te maken en, als er teekenen van symphatie en bereidwilligheid ontdekt zijn, daarvan aanstonds melding te maken aan het bestuur onzer Commissie, die dan in optima forma de uitnoodiging tot dezulken richten zal, het hun zelf overlatende, waar, wanneer, waarover, op welke wijze en op welke voorwaarden zij daaraan zouden willen voldoen.

De commissie vraagt opnieuw correspondenten op plaatsen, waar deze ontbreken, en wil met bestaande afd. en correspondenten samenwerken, om overal, waar dit geschieden kan, door het zenden van een uit haar midden, elders vereenigingen op te richten. Mevrouw Van Zuylen—Tromp o.a. stelt zich voor, mede in het belang der Indische nijverheid, op uitnoodiging van afdeelingen of particulieren, andere plaatsen te bezoeken en voor ons *hoofddoel* te propageeren. Wij hebben ook in Freule Von Schmidt auf Altenstadt een hooggewaardeerden steun in deze aangelegenheid. De Commissie zal andere sprekers uitnoodigen, maar komt thans tot de lezers van het K. W. met de vraag: Wie weet iemand? Wie wil meedoen? En waar zouden we met succes kunnen optreden om afdeelingen te stichten? In het Noorden en Zuiden des lands heeft onze Vereeniging nog zoo bedroevend weinig vertakkingen Bedroevend, want ook dáár dient de treurige onverschilligheid voor en onbekendheid met Indië te wijken. Hierover voerde de vergadering langdurige discussies.

De Commissie zal het bekende adres aan de Regeering, betreffende de gewraakte bevoegdheid tot het geven van onderwijs in de Geschiedenis en Aardrijkskunde door doctoren in de letteren, ter gelegener tijd op nieuw onder de aandacht der Regeering brengen. Het gaat niet aan, deze bevoegdheid te verleenen en dit leervak aan inrichtingen van Middelbaar Onderwijs toe te vertrouwen aan docenten, die uit den aard hunner opleiding daartoe de bekwaamheid ten eenenmale missen. Wat er op deze wijze van de kennis van de Indiën op diea inrichtingen van onderwijs terecht moet komen, is niet raadselachtig. Hierin moet verandering komen.

Ook het onderwijs op de lagere scholen, wat betreft de Indische aardrijkskunde, in verband vooral met de Indische land- en volkenkunde, werd op de vergadering besproken. We zullen door intermediair van Dr. Blink beproeven van de Maatschappij tot *Nut van het Algemeen* de uitgave te verkrijgen en eventueel te steunen van kleine populaire geschriften, die opgenomen worden in de serie der werkjes door de Maatschappij uitgegeven, en die dan allerlei onderwerpen omtrent de kennis van Indië zullen behandelen.

Er is gesproken over de samenstelling eener bloemlezing uit al, wat er over Ned. Oost en West belletristisch te vinden is, die we dan »Het schoone in de Indiën« zouden mogen noemen en de vergadering besloot naar bouwstoffen voor een dergelijke bloemlezing om te zien.

Aldus werden er verschillende plannen beraamd en over middelen nagedacht ter bereiking van ons doel en tevens ook besluiten genomen, die een begin van uitvoering zullen zijn.

Er is veel en met opgewektheid besproken door het zevental aanwezigen; laat ons hopen, dat die plannen en besluiten tot *daden* zullen leiden en dat een volgende vergadering dezer *commissie*, door vele belangstellende leden bijgewoond, op aanvankelijke resultaten moge wijzen!

H. Z. Zegers de Beyl,
Secr. der Commissie.
Jan van Riebeekstraat 76, den Haag.

Lotsverbetering voor den Javaan.

Bij de beraming van middelen tot verbetering van het lot van den inlander in het algemeen en van den Javaan in het bijzonder, wordt natuurlijk in de eerste plaats gedacht aan vermeerdering van zijne inkomsten, want het valt niet te ontkennen, dat van al hetgeen kan bijdragen tot verbetering van het materieele leven van den inlander en dus tot verhooging van zijn levensgenot en levensgeluk, de geldkwestie op den voorgrond staat.

Toch mag niet uit het oog worden verloren dat vermeerdering van inkomsten niet altijd in staat stelt beter en aangenamer te leven en dat ook hier weer generaliseeren tot zeer onjuiste gevolgtrekkingen kan leiden.

Gesteld, dat een officier of ambtenaar te Kampen, met 20 pct. verhooging van traktement wordt overgeplaatst naar Amsterdam, dan is het zeer waarschijnlijk dat hij door die overplaatsing, on-

danks zijn vergroot traktement, financieel eerder achter dan vooruitgaat.

Als een koelie die op een onderneming in de Preanger-Regentschappen een kwartje per dag verdient, naar Oost-Java verhuist en daar een dubbeltje meer krijgt, dan zal die loonsvermeerdering hem waarschijnlijk niet in staat stellen beter te leven.

Alles hangt af van het milieu waarin de mensch leeft en de koopkracht die het geld daar heeft.

Van de inkomsten van een transportarbeider in een groote havenstad kunnen twee boerenarbeidersgezinnen behoorlijk leven, niet alleen omdat de dagelijksche levensbehoeften op het platte land goedkooper en de huishuren aanmerkelijk lager zijn dan in de groote havensteden, maar ook omdat de boerenarbeider minder hooge eischen aan het leven stelt dan de bootwerker.

Er zijn echter nog andere, niet-materieele factoren waarmede rekening dient te worden gehouden bij het streven naar bestaansverbetering voor den Javaan.

De inlander en vooral de Javaan is in hooge mate gehecht aan zijn geboortegrond, vooral ook in engeren zin. Het is hem niet genoeg dat hij op Java blijft, hij wil liefst blijven in zijn district en als het eenigszins kan in of in de nabijheid van zijn desa.

Ook bij de meer ontwikkelden openbaart zich die gehechtheid aan den geboortegrond in hooge mate. Het is b.v. van algemeene bekendheid dat inlandsche ambtenaren er steeds op uit zijn zoo dicht mogelijk geplaatst te worden bij „de plek waar eens hun wiegje stond" (of hing).

Men mag dat afkeuren en kinderachtig vinden, er blijkt dan toch uit, dat de Javaan iets van zijn levensgeluk inboet, als hij zijn geboortegrond moet verlaten en dat hij, als regel, met een kwartje per dag in zijn eigen desa zich gelukkiger zal gevoelen, dan met 2 of 3 kwartjes in Deli of Suriname, waarheen hij alleen gaat, als hij geen kans ziet dat ééne kwartje in zijn eigen land te verdienen, omdat hij in schulden steekt of omdat hij iets op zijn kerfstok heeft, wat hem tot heengaan noopt.

Ook persoonlijke vrijheid wordt door den inlander op hoogen prijs gesteld, wat o.a. blijkt uit de moeite die Europeanen hebben om goede bedienden te krijgen en te behouden, niettegenstaande deze het over het algemeen materieel veel beter hebben dan de gewone desaman.

Ook al laat de behandeling van meester en meesteres niets te wenschen over en al is hun huis of stalwerk licht, toch zal bij de meeste bedienden na korter of langer tijd een onweerstaanbaar verlangen ontstaan, om naar de desa terug te keeren, niettegenstaande zij het daar in alle opzichten veel slechter hebben dan bij hunne meesters. Het is waar dat soms luiheid, althans de zucht om eens eenigen tijd rust te nemen en niets uit te voeren, wel eens de aanleiding is, dat een bediende ontslag vraagt, maar dat is lang niet altijd het geval en dikwijls werkt de ex-bediende in zijn desa of kampong veel harder dan vroeger bij zijn Europeeschen meester of meesteres.

Over het algemeen mag men aannemen, dat, van de Javanen, de gewone *orang tani* zich het gelukkigst gevoelen, omdat deze een groote mate van persoonlijke vrijheid genieten en in vele opzichten hun eigen baas zijn, wat de inlander vooral niet minder op prijs stelt dan wij vrije Hollanders, die bij lange na niet de persoonlijke vrijheid genieten van den Javaanschen landman, die geen militieplicht heeft te vervullen (de zwaarste heerendienst, die zich laat denken, al is hij noodzakelijk en onvermijdelijk) bijna overal vrij kan visschen en jagen en in het algemeen niet het vierde gedeelte van de politieverordeningen heeft in acht te nemen, die in Holland onze vrijheid van beweging doen belemmeren.

De inlander is liever *vrij* in zijn eigen hutje dan dienstbaar in een mooi huis en als hij het Fransche gezegde — „*mon verre est petit, mais je bois dans mon verre*" — kende, dan zou hij de bedoeling daarvan zeker ten volle beamen.

Daarom moeten wij er ons in verheugen, dat op Java het inlandsch grondbezit tegen vervreemding aan Europeanen en vreemde Oosterlingen wordt beschermd, want daardoor behouden wij een klasse van inlanders, die, hoewel zij het niet breed hebben, zich toch betrekkelijk tevreden gevoelen.

Een koelie mag al meer verdienen dan een orang tani, hij is dan ook maar *koelie* en koelies, dus dienstbaren, zijn er op Java al meer dan genoeg.

Ook uit een politiek oogpunt is het behoud van een talrijke boerenstand van het grootste belang, want ontevredenen, oproermakers, dieven en moordenaars zal men over het algemeen veel meer vinden onder de vlottende bevolking, dan onder de gezeten desabewoners.

Er wordt dan ook in den vreemde zeer gunstig gedacht over onze agrarische politiek, zooals o. a. kan blijken uit hetgeen *Clive Day* in zijn bekend werk „*The policy and administration of the Dutch in Java*" (vertaling van H. Bosboom blz. 404) dienaangaande zegt, nl. dit:

„Ten opzichte van de blijvende overdracht van rechten op den grond door inlanders aan nietinlanders is het verbod onvoorwaardelijk; er kan geen geldige verkoop plaats hebben aan een vreemden Oosterling of aan een Europeaan....

Het is onmogelijk te zeggen, hoeveel kwaad eene opheffing van dit verbod zou uitwerken.

Het is een veiligheidsmaatregel, gegrond op de ondervinding in het verledene opgedaan van inlandsche zwakheid, en op de overtuiging, dat de inlander in het onderhandelen nog niet opgewassen is tegen Chineezen of Europeanen.

De ondernemers van deze vreemde nationaliteiten zijn natuurlijk zeer begeerig naar de opheffing van het verbod, maar voor zoover den schrijver bekend is, is het niet waarschijnlijk, dat deze stap zal gedaan worden.

Dat de op Java, in dat opzicht, gevolgde politiek inderdaad toejuiching verdient, blijkt uit eene vergelijking met de toestanden in Britsch-Indië en vindt bevestiging in de verklaring van een reiziger van daar, dat de Javanen hun voorspoed evenzeer aan verstandige bescherming van het gouvernement als aan de vruchtbaarheid van het eiland verschuldigd zijn.

Het is niet te veel gezegd, dat het gemis van het vele goede, dat Java ongetwijfeld zou genoten hebben, indien het door de Engelschen i. p. v. door de Hollanders ware bestuurd, niet opweegt tegen het vele kwaad, dat uit een onbeperkt recht tot vervreemding van den grond der inlanders ware voortgekomen." (1)

Een andere Amerikaan en koloniale specialiteit, Alleyne Ireland, schreef in *The Times* van 14 Sept 1904 (*Studies of administration in the Tropics; 2 Java under the State*) o. a. het volgende: „Inlanders mogen hunne gronden aan elkander verkoopen, maar de verkoop daarvan aan een Europeaan of een vreemden Oosterling is streng verboden (*absolutely prohibited*).

Het is een regeling, die ten doel heeft, te verhinderen, dat de inlander zijne rechten op den grond verliest en zij (n.l. die regeling) heeft volkomen succes gehad.

Het is een (*agrarische*) *politiek, die totaal verschilt van die van bijna elke andere natie, maar het lijdt geen twijfel, dat aan de handhaving er van voor een groot deel de voorspoed en de tevredenheid mag worden toegeschreven van de Javaansche boeren*"(2)

Beide Amerikanen spreken van voorspoed (*prosperity*) van den Javaanschen boer en zullen waarschijnlijk daarbij vooral hebben gedacht aan de Britsch Indische landbouwers, die gemiddeld veel armer en er veel slechter aan toe zijn, dan die van Java.

Wel is waar zijn de gemiddelde inkomsten van den Javaanschen *orang tani* van een Europeesch standpunt beschouwd, zeer gering, maar men dient in het oog te houden, dat een Javaan op Java van *f 8 per maand*, althans in de binnenlanden, beter leven kan, dan een werkman in Holland van *f 8 per week*, zoowel omdat de Javaan voor verwarming en schoeisel niets en voor kleeding en woning veel minder heeft uit te geven dan de Hollander, als omdat de dagelijksche levensbehoeften van den inlander goedkooper zijn en hij daarenboven niet de zware voeding behoeft, die een Hollandsche werkman noodig heeft.

Om van heel weinig te leven en toch geen misère, — koude en honger — te lijden, is Indië een ideaal land.

Dat neemt niet weg, dat de economische toestand van den Javaanschen desaman dikwijls veel te wenschen overlaat en dat in elk geval moet worden gestreefd naar verbetering daarvan, welke vooral zal gezocht moeten worden in landbouwcoöperatie, communaal en intercommunaal, grootere zorg voor bouwgrond en gewas, bescherming tegen opkoopers, geldschieters en woekeraars, oprichting van landbouw-credietbanken en desaloemboengs, wering van doekoens en andere afzetters, bestrijding van bijgeloof en *onderwijs*.

Het mag dan waar zijn, dat de inlander zijn grond verkoopende en dan als koelie werkende bij den Europeeschen of chineeschen kooper, geld in handen krijgt, meer verdient en dus tijdelijk in beteren doen komt, maar hij is dan ook van boer knecht geworden en op den langen duur zal hij er slechter aan toe zijn, dan vóór den verkoop. Het zou zijn, het slachten van de hen met de gouden eieren, n.l. voor den inlandschen verkooper en de opheffing van het verbod van verkoop zou noodwendig den ondergang van den gezeten boerenstand tengevolge hebben.

De bescherming van het inlandsch grondbezit tegen vervreemding aan Europeanen en vreemde Oosterlingen is het glanspunt van ons koloniaal beheer en van wijs beleid getuigt een landelijk stelsel, dat *Chailley* (*Bert*) noemt een *chef d'oeuvre où l'on trouve dosées à souhait la liberté et l' intervention.*"(1)

H.

(1) Wat hier door ons is gecursiveerd vindt men t. a. p. met vette letters gedrukt.

(2) De cursiveering is van ons.

(1) *Cosmopolis, Internationale Revue* Nov. 1897 blz. 421 en hierop laat de schrijver volgen: „*De ce dosage, la formule à peu près exacte peut tenir en une ligne: l'indigène est majeur dans ses rapports avec l'indigène et mineur avec le reste du monde.*"

De Opleiding tot Ambtenaar bij het Binnenlandsch Bestuur in Ned.-Indië.

Er zijn eenige maanden verloopen, sinds wij het artikel over de opleiding van ambtenaren bij het B. B. schreven in het *Kol. Weekblad* N°. 5 en 6 van 1 en 9 Febr. jl. Het overbelangrijke onderwerp verloren wij echter niet uit het oog. Wij gingen na, hoe schrijvers van naam en gezag er over dachten: mannen, die zich hebben geuit in *De Indische Gids Onze Eeuw*. in voordrachten bij het Indisch Genootschap enz. Hoe wel de kennismaking met hunne ideeën onze hoofddenkbeelden niet heeft gewijzigd, in tegendeel ons de voldoening schonk hier en daar overeenkomst aan te treffen, zoo is 't ons toch een behoefte, hier nog eens samen te vatten eenige punten, die deels als herziening en verbetering, deels als aanvulling of nadere bevestiging moeten worden beschouwd van ons vorige artikel.

Met Mr. Van Deventer's voorstel, uitgedrukt in *De Indische Gids* 1900, om de candidaten kort na het eind-examen der H. B. S. nog een speciaal examen af te doen leggen, stemmen wij volkomen in, zouden zelfs nog een stap verder gaan en — als het aanbod althans grooter is dan het aantal plaatsen — door alleen hun toestaan aan dit examen deel te nemen, die in talen, geschiedenis, aardrijkskunde en staatsinrichting de hoogste eindexamencijfers hebben behaald, waardoor zij, die meer in de exacte wetenschappen uitmunten, eenigszins uitgesloten zullen worden. Het omgekeerde heeft immers thans reeds voor de a. s. officieren der artillerie en genie plaats, die te Breda wenschen te worden opgeleid.

Voorts onderschrijven wij natuurlijk Mr. v. Deventer's woorden, dat deze studenten moeten hebben »een helder verstand, goeden wil en warme belangstelling in de onderwerpen van hun studie."

Mr. Dr. Tendeloo merkte in deze terecht op: «de Engelschen zien sinds eene halve eeuw zeer juist in, dat «bestuursambtenaren moeten behooren tot hen, die de beste opvoeding en opleiding hebben gehad, welke iemand in het vaderland deelachtig kan worden.» Waar deze uit dat oogpunt een studietijd van 5 jaren in Europa voorstelt, een gymnasiale voorstudie, die op zichzelf reeds gemiddeld een jaar langer duurt dan die der H. B. S., kunnen wij echter niet met hem meegaan, daar o. i. een minder gunstig gevolg hiervan zoude zijn, dat de ambtenaren te oud in Indië aankomen, hetgeen in dit beroep des te zwaarder weegt, omdat zij zich in zooveel nieuws en vreemds moeten inwerken, waarmede liefst op betrekkelijk jeugdigen leeftijd, nog in 't bezit zijnde van een elastischen en ontvankelijken geest moet worden begonnen.

Zelfs mr. van Deventer's idee: eene 4jarige studie in Europa, zou ons een jaar te lang zijn, terwijl ook de splitsing al dadelijk in twee gedeelten, één voor de Buitenbezittingen en één voor Java, ons minder gewenscht voorkomt, daar zulks verwijdering tusschen de twee korpsen consolideert, wier fusie op den duur toch zal moeten plaats hebben. Daarentegen komt het ons beter voor, om gedurende een driejarige periode van studie, onderwijs te doen geven in de Maleische taal- en letterkunde, als zijnde de alom in gebruik zijnde schrijf-, in de meeste streken zelfs spreektaal, de Javaansche taal met een minimum letterkunde, en de beginselen van de vergelijkende taalstudie die volgens geleerden als Prof. Kern en Dr. Snouck Hurgronje van zoo zeer groot nut zijn. Daarmee geeft men den aan-

staanden ambtenaar voor Java een basis, waarop hij met vrucht door eigen studie kan voortbouwen; terwijl allen eene taal moeten leeren, die weliswaar niet op de Buitenbezittingen gesproken wordt, maar waarvan de studie, omdat zij de rijkste en meest interessante der Polynesische talen is, toch zeer vruchtdagend zal blijken. In de eerste plaats is voor de studie en tot beter begrip der ethnografie en ethnologie van Java, kennis van het Javaansch een nuttig hulpmiddel; ten andere is het tevens een gemak direct voor de studie van andere talen, die er alle min of meer mee verwant zijn, alsmede, zij het ook indirect voor de kennis der ethnografie en ethnologie van de Buitenbezittingen. Aan hen, die van de vergelijkende Polynesische taalstudie ook de grondslagen hebben leeren kennen, zal het later niet moeilijk vallen, spoedig met het Bataksch, het Makassaarsch, Boegineesch, en nog eerder met het Madoereesch, Soendaneesch en Balineesch, als zijnde met het Javaansch nauwer verwant, vertrouwd te geraken, al naar mate zij het noodig hebben voor het dagelijksch gebruik in de streek, waar zij geplaatst worden.

Eene tweejarige studie van wetboeken c. a. mag voldoende worden geacht. Hoeveel jaren lang zijn niet de ambtenaren gevormd zonder eenige rechtstreeksche wetskennis en rechtsstudie!

Op deze wijze kan ook eenigszins beantwoord worden aan den door den heer P. J. Kooreman gestelde eisch: grondige kennis van het Mohamedaansch recht, wat o. i., als studievak in Europa niet in dien omvang behoeft plaats te hebben, als door deze wordt gewenscht.

Voorts zou dienovereenkomstig de studie eener derde Inlandsche taal in Europa niet geoorloofd althans niet gewenscht moeten zijn: hiermee wachte de a. s. O. I. ambtenaar tot hij in Buitenzorg of op zijne standplaats is. Ook tegen de beoefening van Natuurlijke historie, als *afzonderlijk* studievak, zoo als door Mr. v. Deventer voorgesteld, hebben wij bezwaar; fauna, flora, minerale voortbrengselen kunnen o. i. uitvoerig worden behandeld bij de aardrijkskunde.

Eene zaak van gewicht is evenwel, dat er dadelijk bij aankomst der candidaat-ambtenaren te Batavia worde uitgemaakt: wie hunner op de bureaux, wie bij het eigenlijk gezegde Bestuur zullen werkzaam zijn. De eersten zouden dan onmiddellijk op een der departementen of de secretarie moeten worden geplaatst om aldaar hunne loopbaan te beginnen; de laatsten naar Buitenzorg gaan, om er hunne vorming te voltooien, op dergelijke wijze als een geneesheer in de studieperiode tusschen doctoraal en het artsexamen. Dan eerst zou het ook wenschelijk zijn, om de splitsing te bewerkstelligen voor Java en de Buitenbezittingen tegelijkertijd twee uitnemende controleurs-instructeurs aanwijzende, om den applicaten voor het Binnenl. Bestuur de practijk van hun toekomstig beroep te onderwijzen. Het door Mr. v. Deventer aanbevolen systeem van twee zoodanige perfectionneeringscursussen, te Magelang en te Fort de Kock, lijkt ons minder praktisch en in elk geval kostbaarder. Ook moet natuurlijk worden gebroken met het systeem van beoordeeling der candidaten, uitsluitend naar het grootambtenaarsexamen; daarom juichen wij van ganscher harte de stelling toe, dat van de examencommissie ook niet-docenten deel behooren uit te maken, dus lieden, die op het examen den candidaat voor het eerst zien.

Met het denkbeeld van den heer F. Fokkens, alsmede van den heer Wahlbeem, om de afdeeling B van het gymnasium te Batavia te handhaven, kunnen wij ons niet vereenigen, daar ons voorstel juist zou zijn: een deel, bv. een derde of de helft van het aantal plaatsen in Nederland te reserveeren voor candidaten uit Ned.-Indië, voor hen, die daar het eindexamen H. B. S. hebben gedaan. Deze moeten immers, als zij zich voor jurist, medicus, zeeofficier, leeraar, predikant e. d. willen bekwamen, ook naar Nederland. Waarom dan een uitzondering voor die categorie van landsdienaren te maken, die juist omdat zij het Nederlandsche gezag later zullen moeten handhaven, vertegenwoordigen en hooghouden, alle reden hebben, om eens met de hoofdbron en den zetel van dat gezag, het moeder- en vaderland direct kennis te maken? Op de basis van eene deugdelijke studie in Nederland van drie jaren, is het verblijf van minstens één jaar te Buitenzorg met aanvullende studies en het zich ook eenigszins practisch bekwamen voor het levensberoep, eene uiterst waardevolle en rijke vruchten belovende wijze van afsluiting der opleiding, vooral ook als daarbij door een arts nog onderwijs zal worden gegeven in hygiëne, openbare gezondheidsbevordering en ziektebestrijding.

Eerst dan zouden wij ons met de keuze van Batavia als opleidingsplaats voor BB. ambtenaren kunnen vereenigen, als daar ter plaatse of elders in Indië ook bv. predikanten, ingenieurs en strafrechters konden worden gevormd en opgeleid, even goed en deugdelijk als aan eene universiteit in Europa; doch daar dit nog tientallen van jaren zal duren, wellicht zelfs nooit zal plaats zal hebben, kan er niet spoedig genoeg toe worden overgegaan om de school te Batavia op te heffen, en daarvoor in de plaats te stellen, zoo mogelijk met gedeeltelijke gebruikmaking van de tegenwoordig fungeerende leerkrachten, de zoo broodnoodige perfectioneeringscursus te Buitenzorg. Anders geraakt het »keurcorps« op eene keurige wijze onder de wielen en in de modder, en zal het al heel gauw een keurcorps in negatieven zin worden, voortkomende en aangevuld, uit het minst toereikend opgeleide, meest onrationeel en gebrekkig gevormde deel van de Nederlandsche jongelingschap van hoogere vorming.

Daarentegen stemmen wij volmaakt in met het idee, om te Magelang een hoogere inlandsche school te stichten; eene soort inlandsche academie zouden wij wenschen, zoowel voor de verdere en meer grondige studie van aanstaande inlandsche bestuurs ambtenaren, alsook voor de perfectionneering van actief dienende inl. ambtenaren, onderwijzers e. d.

De tijd schijnt ons nu rijp toe, om den grond te leggen voor eene soort Inlandsche academie als tegenhanger of vervollediging der doctor-djawaschool, vooral waar de opleiding van inlandschen rechtsgeleerde thans aan de orde is.

Zeer wenschelijk zou het zijn, om den Europeesche bestuursambtenaar als volontair op landelijke ondernemingen te laten dienst doen, n.l. als hulp-geëmployeerde, om van particuliere bedrijven, maar vooral ook van het volksleven, zooals dit zich aan den niet-ambtenaar vertoont, zonder plichtplegingen en gedwongen eerbiedsbetoon, begrip te krijgen. Hoeveel wijsheid zou de jeugdige ambtenaar kunnen opdoen door eens critiek van derden op het Gouvernement en op bestuursmaatregelen te vernemen; als hij zelf tegenwoordig is bij tabaksbetalingen, ontvangst van koffie bij den pluk, een smoorheeten dag op de weegbrug eener suikerfabriek meemaakt of op een houtaankap onderneming werkzaam was en geheel het werk van geëmployeerde doet, of eenigen tijd doorbracht bij een bibetplanter of in een eenzame employé's-woning op een kinaland!

Hoe leerrijk en treffend anders de houding der bevolking tegenover een niet-ambtenaar is, daarvan weten «controleurs in commissie» een boekje open te doen.

Mocht het er van komen, dat een door zoovelen noodig geoordeelde Hoogere school voor het B. B., eenigszins naar het model van de hoogere krijgsschool, werd gesticht, het zou eene kleine moeite zijn, om aan de hier voorgestelde koloniale academie eenige uitbreiding te geven, zóódat zij ook kon dienen voor de verdere studie van ambtenaren, die b. v. na minstens vijf jaren actief te hebben gediend zich nog verder willen bekwamen in bepaalde onderdeelen van het vak, zooals crediet-, politiewezen enz., ongeveer naar het voorbeeld van het te Keulen bestaande «Institute für ärzlich-», en dat «für staatswirtschaftliche Fortbildung», respectievelijk voor practische artsen en regeerings-, magistraats- of overheidsambtenaren. Aan de studeerenden zouden zoo mogelijk aanbevelingsbrieven kunnen worden gegeven en faciliteiten van allerlei aard verleend voor autoriteiten en colleges in binnen- en buitenland.

Het «va et vient» van oudere collega's aan die Academie zal alsdan ook op de studenten van goeden en vormenden invloed zijn.

Het is thans 6 jaar geleden dat Delfsche instelling is opgeheven, en dus wel hoog tijd, dat er eindelijk eens eene redelijke en waardige regeling worde getroffen voor de opleiding tot ambtenaar bij het Binnenlandsch Bestuur in Ned.-Indië, willen wij niet over enkele jaren van nog grootere ontevredenheid en misnoegen, voortspruitende uit achterstelling van het B. B. bij andere landsdienaren, getuige zijn en daarvan de hoogst fatale gevolgen ondervinden en de zeer wrange vruchten plukken.

E. S.

Pers-kroniek.

Inhoud: De brochure van Mr. Dijkstra: De corruptie in de nederlandsch-indische ambtenaarswereld of Mr. Rhemrev als regeerings commissaris» besproken in de Nieuwe Courant. Een zonderlinge critiek. — Een vraaggesprek met luitenant Christoffel opgenomen in het Vaderland. — Een verdediging van resident Fokkens en het Algemeen Handelsblad over gebrek aan tucht onder de burgerlijke ambtenaren in Ned-Indië.

In de *Nieuwe Courant* van 7 Juni wordt de brochure van Mr. Dijkstra over de toestanden in de Lampongs besproken op een manier, welke wij niet aarzelen allerongelukkigst te noemen.

De schrijver valt om mede te beginnen over.... den titel van de brochure. Die is »rumoerig« zegt hij. Er staat boven: »De corruptie in den ned.-ind. ambtenaarswereld of Mr. Rhemrev als regeerings-commissaris«. Toegegeven dat dit opschrift iets reclameachtigs heeft, is onze vraag: heeft dat nu iets te maken met den inhoud van het geschrift? Al was de titel ook door het reclamebureau Excelsior geleverd, dan nog heeft dat niets met de zaak welke de schrijver in zijn brochure behandelt uit te staan. Het bewijst hoogstens dat Mr. Dijkstra het nog niet ver gebracht heeft in de techniek van het brochureschrijven.

Verder spreekt het blad van een »mager schandaaltje«, dat het dan op zijn manier gaat construeeren .... uit de gegevens door den brochureschrijver verstrekt! Inderdaad deze qualificatie staat niet in verhouding tot de drie en een half kolom, welke het orgaan noodig heeft om.... te zeggen, dat het zoo erg niet is, dat er wel iets »onverkwikkelijks« uit de gerelateerde feiten blijkt, en deze zoo mogelijk voorkomen moeten worden, maar dat Mr. Dijkstra overdrijft en verder als slotsom, dat de regeering er voor waken moet, dat de ambtenaren de particulieren niet »pesten«.

De lectuur van het geschrift heeft al een zonderlingen indruk op den schrijver in de *Nieuwe Courant* gemaakt

Is dat nu de eenige moraal die er uit te putten valt: Zorg O! regeering dat uwe ambtenaren de HH. particulieren niet pesten«!

Staat er verder niets van belang in? — Is dat alles het best weer te geven met de qualificatie: »een mager schandaaltje«?

Die Javanen b. v., die kippen stalen en daarvoor eventjes tot 7 jaar dwangarbeid in den ketting werden veroordeeld, is dat niets?

De *Nieuwe Courant* zegt dat men dat niet te »tragisch« moet opvatten, want de kippendieven komen toch in revisie bij het Hooggerechtshof. Intusschen vragen wij: hoelang hebben die menschen preventief gezeten? En is zoo'n vonnis te verdedigen met een verzuchting over het niet kloppen van het reglement op het rechtswezen met de »inlandsche instellingen en gewoonten?« — O. i. dient een ambtenaar, die zoo slecht dat reglement kan laten »kloppen«, zich zelf een brevet uit van totale ongeschiktheid voor zijn taak, bestaat er alle kans dat hij elders ook dezelfde onbruikbaarheid zal toonen en is het de taak der pers, ook der nederlandsche pers, om een regeering op dergelijke schromelijke misstanden te wijzen. Wat zou de *Nieuwe Courant* wel zeggen, indien in Nederland in het *Weekblad van het Recht* werd gewezen op het feit, dat 7 Nederlanders wegens kippendiefstal tot 7 jaar tuchthuisstraf waren veroordeeld? Het orgaan van de Luthersche Burgwal zou moord en brand schreeuwen. De geheele perswereld zou er van overeind staan. Nu het echter Javanen zijn, contract-koelies van iemand, die een brochure met een »rumoerige titel« schrijft, nu is het afgeloopen met een verwijs naar »het niet kloppen« van de reglementen en een bemoedigende opmerking dat men het niet »tragisch« moet opnemen.

Werkelijk deze toepassing van de »ethische politiek" welke de *Nieuwe Courant* natuurlijk ook ten opzichte der koloniën predikt wordt hier fraai door geïllustreerd. En vooral de geest waarin deze »ethische politiek« moet worden uitgevoerd. Het is mooi!

Met deze losse opmerkingen willen wij niet zeggen, dat ook wij niet gelooven dat Mr. Dijkstra hier en daar niet te schelle kleuren op zijn palet genomen heeft. Zeker dat is ook onze indruk. Maar waar wij even den nadruk op willen leggen is de wijze, waarop hier getracht wordt feiten met talrijke bewijzen gestaafd onderst en boven te willen praten, gebeurtenissen welke *de schijn van waarheid* dragen. Dat achten wij een onverantwoordelijk bedrijf, niet strekkende tot het waarachtig belang der koloniën en waardoor aan de vele vijanden en benijders van Nederland in het buitenland stof wordt gegeven tot een van hun standpunt uit geredeneerd zeer onwelwillende critiek.

En dat vonden wij in de *Nieuwe Courant*, die indertijd over Dr. Paasche's uitlatingen in den Rijksdag zooveel te zeggen had! — Resumeerende komt het blad tot deze slotsom:

»Overigens kan het onze taak niet zijn de Regeering in een aangelegenheid als deze (die van Mr. Dijkstra's klachten) den weg te wijzen.

»Slechts één dringende wensch zij te kennen gegeven:

»De Regeering bestrijde — zoo woorden niet meer helpen, dan met daden: het stellen van een eclatant voorbeeld kan noodig zijn — de noodlottige neiging bij sommige harer ambtenaren om zich tegenover de particuliere ondernemers te plaatsen.

»Niet enkel in de Lampongs ziet men dit laatste gebeuren: onlangs wezen wij nog op treffende voorbeelden van tegenwerking der particuliere industrie op Java door een hooggeplaatst ambtenaar. Telkens, in verschillende deelen van Indië, doen zich gevallen, als de hierbedoelde, voor.

»Daarom is het noodig, dat de Regeering, op de wijze die haar het geschiktst voor komt maar die in alle gevallen niet aan kracht en duidelijkheid te wenschen mag overlaten, haar volstrekten wil te kennen geve, dat het met het bemoeilijken der particuliere industrie eens en voor goed uit moet zijn, en dat haar ambtenaren het steunen en bevorderen dier industrie, als een hunner eerste plichten hebben te beschouwen.

»'s Is al meer gedaan en in de ambtenaarswereld weet men ook wel, dat het zoo hoort. Maar middelen dienen te worden gevonden om dat sluimerend besef eens flink wakker te schudden. Anders blijft Indië, wat het tot dusver was, een ambtenaars-kolonie en niets meer".

* * *

Het *Vaderland* heeft Luitenant Christoffel „geïnterviewd" over den „kleinen oorlog": hoe die gevoerd wordt en wat daaraan verder te pas komt.

Aan dit vraaggesprek ontleenen wij het volgende:

„Ik verzeker u zeide Luitenant Christoffel tot den man van het *Vaderland*, dat men met een divisie, bestaande uit 18 brigades, meer uitrichten kan dan met een geheel bataljon gewone troepen, dat zich moeilijk beweegt en niet tegen het leven in de bosschen is opgewassen."

„Bij mijn marechaussees", vervolgde hij, „is het woord „onmogelijk" niet in gebruik. Gesteld, wij komen voor een breede rivier in het oerwoud, die ik wil overtrekken. Dan zal dat ook geschieden, al duurt het een etmaal of twee etmalen. maar wij komen over dezen hinderpaal, die de vijand meende, dat ons moest tegenhouden. Soms met een in het bosch gemaakt vlot, dan weder gezeten op een boomstam, waarnaast dwangarbeiders zwemmen, of op welke wijze ook, maar de vijand ziet ons in zijn midden op een door hem onverwacht oogenblik.

»Is de vijand niet gewend bij regenweder er op uit te gaan, dan vallen wij gedurende den regentijd aan; is hij gewend des nachts te rusten, dan marcheeren wij bij nacht; heeft hij voor een traject twee dagen noodig, wij doen het zoo noodig in één dag."

„De inlanders zeggen van de Hollanders, dat zij zijn moedig, maar dom (brani tetapi bodo), het eenige middel om hen aan het lijf te komen is, slimmer te zijn dan zij. Een voetspoor, een gebroken tak, een verlaten schuilplaats of nachtleger, alles dient ons om den inlandschen vijand te verkennen bij onze rustelooze nazetting."

„Verschuilen vijandige schutters zich achter een omgevallen boom, wij attakeeren met den klewang, zoodat zij zich wel wachten dat spelletje te herhalen, wij marcheeren bij nacht en ontijd en gebruiken allerlei listen, om onze aanwezigheid en onze marschroute te verbergen."

„Gesteld, wij marcheeren langs een boschpad, dat gesneden wordt door een ander. Dan volgen wij eerst het woud langs d. i. naast het kruispad en iedere man stapt dan over het kruispad heen, zoodat geen spoor onze route verraadt. Ik laat dan door de ons vergezellende gidsen nog eens goed nazien of geen voetspoor ons kan verraden en dan gaat de tocht verder door het woud en door de ravijnen, zoodat men ons spoor bijster wordt."

Is het waar dat de Gouverneur-Generaal u bestemd heeft voor Zuid-Celebes, om den onvindbaren Vorst van Gowa gevangen te nemen?

„Het is mij niet bekend, waarheen de Indische autoriteiten mij na mijn terugkomst in Indië zullen zenden."

Gij gaat nu spoedig weder naar Indië om uw verschrikkelijk werk voort te zetten; is de kans niet groot, dat ook gij vallen zult bij het volbrengen van uw moeilijke opdrachten?

„Ik moet u opmerken, dat mijn werk niet verschrikkelijk is, integendeel, ik heb de schoone taak te volbrengen orde en rust te stichten in streken, waar roovende en moordende benden rondzwerven, waarna dan het bestuur verder kan zorgen voor welvaart en geluk van den kleinen man, in de gepacificeerde landstreken.

„En dat ik daarbij vallen zou, geloof ik niet; mijn fataliteitsgeloof heeft mij nog nimmer verlaten. Hoevele malen was ik niet gewond, hoevelen zijn er naast mij neergeschoten, ik heb de overtuiging, dat ik mijn eind niet op het slagveld zal vinden.

»Naar het mij voorkomt is om te slagen vooral noodig, behalve het onvermoeid doorzetten, de vaste wil om zijn doel te bereiken.«

Wij vragen, schrijft het *Vaderland*, welke vijand, moet niet het onderspit delven tegen zulk een zelfvertrouwen, zulk een moed, zulk een beleid, zulk een opvatting van plicht?«

Mooi gezegd!

* * *

In een artikel »Burgerlijke ambtenaren in Indië« neemt het *Alg. Handelsblad* een »nabetrachting« op van het *Soer. Handelsblad* over de koortsepidemie in Madoera, het gewest van den resident Fokkens.

Het indische blad betoogt, dat de resident weinig heeft kunnen doen, omdat hij slecht gediend werd door de inlandsche ambtenaren. En ter toelichting van dit laatste wordt het volgende medegedeeld:

...»Onder den vorigen resident had op Madoera elk baantje voor inlanders zijn prijs, en deze prijs werd geïnd door een kommies die bij den resident heel wat in te brengen had De toenmalige controleur Liefrinck (thans ass.-res.) achtte het zijn plicht, het gewestelijk bestuurshoofd te waarschuwen, tot drie malen toe, doch geen effect waarnemend, wendde zich de kranige heer Liefrinck rechtstreeks tot de Regeering. Dat de resident daarvoor gesprongen is, is vrij algemeen bekend, en dat de tegenwoordige een minder deugdelijk stel inlandsche ambtenaren als erfenis te aanvaarden had, mag niet over 't hoofd worden gezien«...

»Waar zulke toestanden bestaan, kan, merkt terecht het *Algemeen Handelsblad* op, men het den hoogsten gezaghebbenden waarlijk niet euvel duiden dat zij niet meer blindelings vertrouwen op de residenten; dat er nu en dan »springen«. Wie de aanleidingen niet kent, is zoo licht geneigd te spreken van willekeur, van wantrouwen, enz. enz.; maar de Gouverneur-Generaal heeft toch groot gelijk als hij zich aan dergelijke critiek niet stoort!

»En.... ligt het ook niet in den aard der zaak dat de goeden altijd eenigszins onder de kwaden lijden, dat het volle *vertrouwen* hetwelk de Regeering in hare hoogere dienaren behoorde te kunnen stellen niet geheel aanwezig is?«

Het blad wijst vervolgens op het gebrek aan tucht onder de burgelijke ambtenaren in Ned. Indië en zegt daarvan:

»Wij hebben daarvan af en toe sterke voorbeelden gezien en in ons blad vermeld; onlangs viel onze aandacht op de nadere aanschrijving der Indische Regeering over de specifieke-inlandsche hormatgebruiken, die »niet door de Europeesche bestuursambtenaren in bescherming genomen of bestendigd« behooren te worden. Een deel hunner deed, geheel of gedeeltelijk, wat de Regeering verlangde; maar, naar zij vernam, zouden... verscheidene ambtenaren in hun gedragslijn geen wijiging hebben gebracht en de zaak hebben gelaten zooals zij was, met het gevolg dat de inlandsche ambtenaren die natuurlijk gemakkelijk bemerken in hoever hunne Europeesche chefs met de wenken der regeering ingenomen zijn, van zelf getrouw bleven aan de geijkte gebruiken en de in den loop der tijden daarenboven in zwang gekomen misbruiken, zooals het op den grond zitten van alle inlandsche ambtenaren (behalve regent en patih) bij controleurs, ja zelfs bij adspirant-controleurs of ambtenaren ter beschikking.

»Van een streven der Europeesche bestuursambtenaren om de in eene vroegere circulaire aangegeven beginselen in de practijk ingang te doen vinden is den Landvoogd tot dusver niet dan bij uitzondering iets gebleken«.

De Gouverneur-Generaal ziet zich nu weer verplicht »met nadruk« aan te dringen op »eene nauwgezette naleving« der vroegere aanschrijving. Hij heeft verder opgemerkt dat zijn ambtenaren zijne wenken betreffend het gebruik der Nederlandsche taal, in den omgang met ontwikkelde inlanders welke haar verstaan niet opvolgen en moet als zijn »uitdrukkelijken wensch« te kennen geven dat zulks voortaan wèl geschiede.....

Het wordt, dunkt ons, zoo besluit het orgaan, toch hoog tijd dat dergelijke herhaalde aanschrijvingen onnoodig worden, en dat de burgerlijke landsdienaren in Indië begrijpen dat zij geen recht hebben, iets te doen wat in strijd is met de hun van hoogerhand gegeven bevelen. Zoolang dat begrip niet algemeen heerscht, mogen zij niet klagen wanneer zij van hunne..., laat ons zeggen eigenwijsheid de nadeelige gevolgen ondervinden.

Tucht is noodig, niet alleen in het leger, maar overal in de maatschappij, — anders loopen de zaken in de war. Geen verantwoordelijk bestuurder, in welke onderneming ook, kan toelaten dat zijne ondergeschikten zich aan zijne bevelen niet storen en doen wat zij verkiezen. En vooral kan dat niet in een kolonie!

Algemeene Berichten.

Indische Begrooting.

De correspondent van de N. R. Ct. te Batavia seinde dat het overschot der Indische begrooting voor 1907 een klein deficit wordt.

De behandeling der begrooting is geheim, ondanks de oezegging van den Minister Idenburg.

Onze invloed in de Battaklanden.

Het *Vaderland* maakt naar aanleiding van het regeeringstelegram:

»Parapat bij het Tobameer is door de Radja's van Girsang en Simpanganholan geplunderd. Bestrating is bevolen.«

de opmerking, dat met Parapat waarschijnlijk bedoeld wordt het Bataksche dorp Peropo, door den luitenant Kempees in zijn boek over den tocht van de colonne-Van Daalen genoemd. Het is gelegen aan den Noordelijken oever van het Tobameer, waar dit Tao na bolak (het breede meer) wordt geheeten.

De bevolking in die streken behoort tot de Pakpak-Bataks een stam, waarbij slavernij en kannibalisme nog in zwang zijn. De radja's (landschapshoofden over eenige dorpen-hoeta's) van Girsang en Simpanganbolan, die dit dorp plunderen, staan aan het hoofd van onafhankelijke landschappen, wijl de namen daarvan nog niet voorkomen in de laatstbekende officieele opgave der landschappen, behoorende tot de afdeeling Toba en Silindoeng. Het bestuur in de residentie Tapanoeli schijnt dergelijke plundertochten, die gewoonlijk gepaard gaan met het maken van slaven, ook in afgelegen streken niet meer te dulden en over voldoende middelen te beschikken ze tegen te gaan, wel een bewijs voor de uitbreiding van onzen invloed, die voor enkele jaren daar nog zeer weinig beteekende.

Celebes.

Hoe de toestand op Celebes ons nog zeer onaangename verrassingen kan brengen, blijkt uit het regeeringstelegram van 11 dezer;

»Madjene, de hoofdplaats van het gelijknamige Mandharsche landschap, is aangevallen. De woningen van den controleur en van aanzienlijke inlanders zijn verbrand. De controleur ontkwam. Troepen zijn derwaarts gezonden«.

Bali.

Het laatste telegram aan de *N. R. Ct.* luidt:

»Benoemd tot chef van de expeditie naar Bali generaal-majoor *M. B. Rost van Tonningen*, tot chef van den staf majoor *C. H. Van Rietschoten*, met verlof in Nederland.

Het vertrek der expeditie is onbepaald, doch de troepenmacht is gereed.«

Een Japansch Eskader naar Java.

Uit Batavia werd aan de *Telegraaf* geseind:

Een Japansch Eskader wordt te Tjandjong Priok verwacht.

Nederlandsch oorlogsschip naar Zuid-China.

Het pantserdekschip Koningin Wilhelmina wordt op last van den Minister van Marine in den Indischen Archipel gereed gehouden voor een reis naar Zuid-China.

Opstootje in Djember.

Het opstootje in Djember, bedoelende den heiligen krijg tegen de ongeloovigen aan te vangen, was een alledaagsch geval.

On the safe side.

De welbekende mijnbouw-promotor Von Karacson heeft naar wij vernemen Java verlaten en wacht te Shanghai de uitspraak van het Hooggerechtshof af.

Waren er geen termen te vinden om dien heer het heengaan te beletten?

Koloniale Tentoonstelling te Marseille.

De Nederlandsche afdeeling van de Koloniale Tentoonstelling te Marseille, waaraan een tentoonstelling voor zeevisscherij, oceanographie enz. verbonden is, kan zeer goed de vergelijking met die van andere natiën doorstaan, dank zij de moeite, die de Nederlandsche commissie (prof. Max Weber, kapitein ter zee G. F. Tydeman, dr. E. v. Everdingen, dr. H. C. Redeke en M. C. F. J. Cosijn) zich heeft getroost, en den steun, die van eenige particulieren en instellingen in Nederland is ondervonden.

Onder het tentoongestelde op koloniaal gebied verdienen vermeld: de uitkomsten der Siboga-expeditie, werken van G. E. Rumphius, den Ambonschen natuuronderzoeker, staaltjes van den plantengroei, die zich na de ramp van Krakatau weer op dat eiland ontwikkeld heeft; inzendingen over de tripang- en parelmoerschelpenvisscherij in Indië.

Bryan over onze Oost.

De vroegere candidaat naar het Presidentschap der Unie, heeft een reis naar Java gemaakt en deelde van zijn indrukken mede aan een inzender in de *Westminster Gazette*.

Over onze kolonie moet Bryan volgens *Het Vaderland* o.a. gezegd hebben:

»Daar moet gij heen. Daar moet ge zien, hoe de Chineezen zich van de zaken meester maken en hoe zij de geldschieters zijn. Stellig heeft Shylock nooit zoo'n vertoon gemaakt en er nog nooit zooveel slag van gehad, er alles van te halen als Jan Chinees daar. Ook in den winstgevenden kant van de zonde, als een bron van inkomsten voor de Regeering, stelde ik daar belang. En terwijl gij in Engeland praat van dwangarbeid, was ik in staat een stelsel van verplichten arbeid van inlanders te bestudeeren, waardoor in een vijftig jaar tijds wel een 300.000.000 dollar aan arbeid van die inlanders is gehaald; ook aan den verkoop van producten beneden den marktprijs. Het eiland zit vol vraagstukken.".

Uit de Oost-Indische Mail.

In de jongste *Javabladen* vindt men een omstandig relaas van het Persbureau, naar aanleiding van dagbladberichten over de wijze, waarop door het gouvernement aangeworven koelies uit Atjeh naar China werden teruggezonden.

In het eerste blad van de *N. Soer Ct.* van 14 Jan. jl. kwam nl. een entrefilet voor onder den titel: *Afschuwelijk* en behelzende het bericht, dat bijna 200 zieke **Chineesche Contract-Koelies** van Segli over Pasoeroean naar China waren teruggezonden in den meest deplorabelen toestand, de meesten in lompen gekleed in hevige mate aan beri-beri lijdende.

De omweg Segli, Soerabaja, Pasoeroean werd — meende de berichtgever — gemaakt, omdat die menschen in zulk een staat van verwaarloozing verkeerden, dat zij te Singapore door de autoriteiten stellig zouden zijn geweigerd. Naar aanleiding van dit bericht werd door de regeering bij de betrokken autoriteiten navraag gedaan met het gevolg dat daaromtrent o. a. het navolgende is gerapporteerd:

Het boven aangehaald entrefilet slaat op het vervoer van een aantal Chineesche contract-koelies, die gewerkt hadden bij den aanleg der lijn Seulimeum—Gedeh Breuëh, doch wegens aanhoudende ongeschiktheid voor den arbeid, als gevolg van ziekte, waren ontslagen en daarna teruggezonden werden naar China.

In het geheel waren er 184, waarvan 134 te Segli aan boord kwamen en 51 te Olée Lheuë. Eerstbedoelden hadden gewerkt in de 3de sectie en waren afkomstig van Padang Tidji; de partij welke te Oelée scheep ging, kwam van de eerste sectie uit Seulimeum en Lamtjot.

Het vervoer geschiedde van Atjeh met het stoomschip »Mossel« gezagvoerder Harthoorn, het embarkement had plaats op den 3den Januari te Sigli, te 7 uur des morgens en te Oelée Lheuë te 2 uur in den middag. Na het innemen der koelies te Oelée Lheuë werd terstond onder stoom gegaan naar Java. Te Tandjong Priok of op een der andere havens zou worden overgestapt op de boot van de China Japanlijn, die de lieden verder zou vervoeren naar Swatow. Elke koelie was voorzien van een doorgaand passagebiljet. De koelies waren voor rekening van het werk en daarmede ten name van het Gouvernement te Singapore aangeworven door bemiddeling der firma Mansfield met een éénjarig contract; op hen waren mits dien toepasselijk de bepalingen der koelieordonnantie voor dit gewest, Atjeh geldende.

»De koelies worden bij aankomst overgegeven aan den Chinees, die als aannemer voor de grondwerken van het geheele werk optreedt. Door deze regeling is de directie van het werk ontheven van alle directe bemoeienis met de contractkoelies; zij heeft er alleen voor te zorgen dat die Chinees-aannemer alle wettelijke en menschlijke verplichtingen van den werkgever tegenover den contractkoelie behoorlijk nakomt. Hieraan is zooveel mogelijk de hand gehouden.

»De koelies hadden veel van ziekten te lijden; in Mei werd een onrustbarend sterfte cijfer bereikt, hetgeen geweten moest worden aan de ongezondheid van het bivak Aloer Tapa, dat dan ook verlaten moest worden.

»In 't geheel keerden toen 475 contractanten terug, doch ook na dien tijd bleef het sterktecijfer hoog, daar de meerderheid door de doorgestane ziekte zeer verzwakt was en alle weerstandsvermogen had ingeboet De aannemer, die veel schade hierdoor leed, drong op verandering van dezen toestand aan en stelde voor middels een geneeskundig onderzoek te doen uitmaken wie physiek ongeschikt waren voor zwaar grondwerk en deze allen te ontslaan en terug te zenden.

»Het onderzoek had plaats en 135 van de 263 koelies werden naar China teruggezonden. De reis zou geschieden per Paketvaart en China-Japanlijn. De koelies ontvingen f 2.50 zakgeld bij 't aan boord gaan en zouden verder te Swatow 10 dollars uitbetaald krijgen. Verder zouden zij nieuwe kleeding krijgen voor de reis, een wollen deken, tabak enz. Met de kleeding vlotte het niet best; er was geen voldoende voorraad van goede kwaliteit, waarom een dubbel stel kleeren van mindere hoedanigheid het te kort schietende aanvulde.

»De koelies waren met deze regeling tevreden. Niemand is gedwongen te gaan; wie verzocht had te blijven is gebleven. Geleide werd niet noodig geacht. Tot zoover het rapport van het Persbureau.

De *N. Soer. Ct.* is echter alles behalve tevreden met dit regeeringspleidooi en blijft van meening, dat het rapport een bedroevenden kijk geeft op de bestaande verhoudingen.

De regeering heeft in overweging genomen de herziening der eischen, gesteld voor de **opleiding tot officier**. In de bedoeling zou liggen een minder wetenschappelijke en meer practische vorming van den infanterie- en cavalerie- officier. De eischen voor het officiersexamen zouden, voor zoover het de niet-militaire vakken betreft, voor die wapens gelijk staan met die, gesteld voor het einddiploma eener hoogere burgerschool met 3-jarigen cursus; voor de artillerie en de genie zouden zij overeenkomen met die van een hoogere burgerschool met 5-jarigen cursus. De militaire vakopleiding voor beide categoriën zou gelijk op gaan.

De uitslag van de algemeene vergadering op 2 Mei gehouden, was gunstig voor het **voortbestaan van het proefstation van thee**. De wensch, om aan de instandhouding van het proefstation mede te werken was nagenoeg algemeen.

Den 4en Mei had 400 meter ten zuiden van het station Kemajoran een **botsing** plaats tusschen een trein, komende van Bandoeng en een trein van Batavia.

De beide locomotieven, zoomede eenige wagens, zijn zwaar beschadigd. Vier machinisten en tremmers zijn gewond; de lijn bleef onbeschadigd.

De oorzaak der botsing was het te vroeg afrijden van den Batavia-trein van het station Kemajoran, waar hij op den Bandong-trein had moeten wachten. Er is aanstonds een justitieeel onderzoek naar het gebeurde ingesteld.

Door iemand, te Soerabaja woonachtig, is een **belangrijke uitvinding** gedaan. Hij moet er namelijk in geslaagd zijn melasse te verharden en een product te verkrijgen, dat met twee gulden per pikol betaald wordt. De uitvinder van het procédé, dat zeer eenvoudig moet zijn en nagenoeg geen kosten meebrengt, toonde het door hem verkregen product aan in dergelijke voortbrengselen handelende firma's en dezen waren genegen het met twee gulden per picol te prijzen. Voor de blokken geperste melasse moet een markt zijn in Britsch-Indië, waar de melasse door menschen gegeten wordt en verder, als veevoeder dienst doet.

De uitvinder moet reeds vele contracten met fabrieken uit Oost-Java gesloten hebben om melasse volgens zijn werkwijze te verharden. Zijn naam wordt geheim gehouden.

De consequenties van de nieuwe vinding zullen ongetwijfeld groot zijn, zegt het *Soer. Hbl.*

Java.

Den zesden Mei jl. had de opening van de tweede groote **jaarmarkt te Soerabaja** plaats, zonder ander ceremonieel dan dat de heugelijke gebeurtenis werd aangekondigd, door het luiden van alle klokken en het spel der gamelans en muziekcorpsen.

Aan entréekaartjes op den tweeden avond werd niet minder dan f 14000 ontvangen.

In de tentoonstellingsloodsen werd den eersten dag voor ongeveer f 6000 aan goederen verkocht.

Behalve dat vele inlandsche hoofden in de residentie Soerabaia de expositie bezochten, merkte men ook op de regenten van Semarang, Demak, Bangkalan, Sedajoe en Grisee met talrijk gevolg.

De electrische verlichting op den openingsavond schijnt zóó slecht te zijn geweest, dat de dieven niet hebben nagelaten, van de plotselinge duisternis af en toe partij te trekken en dan ook veel uit de uitstallingen gestolen werd.

In het *Weekblad voor Indië* van 6 Mei houdt de heer J. E. Jasper evenals *Het Koloniaal Weekblad* dit deed, in tegenstelling met den uitspraak van den heer *C. Kraaij* in het *Alg. Handelsblad* een pleidooi voor het groote **nut van tentoonstellingen** en komt o. m. tot het volgende op de ondervinding der laatste jaren gegronde besluit:

»Het debiet van produkten vergroot zich van zelf door het houden van tentoonstellingen, jaarmarkten, coöperatieve winkels; de kleinhandel neemt toe; bestaande nijveren, aangemoedigd door de ontvangen winsten, produceeren iets meer, dan zij vroeger deden, nemen meer werkers in dienst; het aantal nijveren neemt toe, het aantal werkplaatsen evenzoo; er komen kleine bestellingen in van het buitenland, niet grooter dan van f 500; de nijveren werken geregelder; een groothandelaar waagt het eindelijk een bestelling van f 1000 te doen, na eerst voorzichtig tal van inlichtingen gevraagd te hebben; de nijveren werken nu niet meer op voorschot.

Tot geen hooger stadium dan dit zijn we nu gekomen, wat de bevordering van sommige deelen van nijverheid en kunstnijverheid betreft. Maar langzaam-aan gaat 't crescendo. Eerst dan komt er in den Inlander wat handelsgeest; hij wacht niet meer op bestellingen, zoekt ze op, heeft de tusschenkomst van ambtenaren niet meer noodig, biedt zijn produkten, welke op tentoonstellingen bekroond zijn, aan; zijn kinderen, die beter onderwijs genoten hebben, en meer logische denkkracht bezitten, zien er het nut van in, om meer in het groot zaken te doen, en eindelijk wordt dan een stukje van des heeren Kraay's ideaal verwezenlijkt: hij, de Inlandsche nijvere, zelf, zonder tusschenkomst van derden, stelt zich in relatie met handelsfirma's."

In het *Soerabajaasch Handelsblad* van 2 Mei jl. zegt de heer *M. van Geuns* het zijne over de opdoeking der **Landbouw-Kolonie bij Poespo**, daarbij in herinnering brengend, dat hij, een jaar of vier geleden, een bezoek had gebracht aan die vestiging. Het jammerlijke heden vloeit uit dat gisteren voort. Er werd, zoo zegt de Heer v. G., reeds toen meer aan Wijntje en Trijntje geofferd dan aan Ceres, de godin van den Landbouw. De kolonisten die door hun voorbeeld zouden bewijzen dat de kleine Landbouw door Europeanen in de tropen mogelijk was, gaven er wel netjes den brui van om zelf te werken, maar duwden den patjol in handen van den Javaan.

»De heele boel mislukte. En de Redacteur van het Soerabaiasche blad trekt de conclusie dat het denkbeeld van werkelijke kolonisatie in de tropen, het denkbeeld van Coen en Maatsuycker, het denkbeeld van den Indischen Bond, voor de zooveelste maal niet bestand is gebleken tegen den adem der werkelijkheid.

En in *Het Nieuws van den Dag v. N. I.* paste de Redactie, dit entrefilet overnemende, het nog eens extra toe op den Indischen Bond, met zijne super-intendent en inspectiereizen van deze, met zijn landbouwdorpen en rapporten over doppertjes.

Naar aanleiding hiervan publiceert *Carlo* in de »*Indische Indrukken*" van het *Weekblad voor Indië* een brief van iemand, die 't niet met de gevolgtrekkingen van den heer van Geuns eens is en o. m. schrijft:

»Indien gepasporteerde militairen, die meer offerden aan Wijntje en Trijntje dan te werken, het schitterend afleggen, dan behoeft dit nog niet als maatstaf te gelden voor alle Europeanen. Zijn die militairen voor hunne komst in Indië landbouwerskinderen geweest, dan zou het iets kunnen bewijzen, iets! Want in het militaire leven verwildert de boer al zeer spoedig, in Europa zoowel als hier.

»Laat men eens op andere wijze de proef nemen. Laat men een stel gezonde boerenjongens op een gezonde plaats in Zuid-Oost-Borneo, waar absoluut geen inlanders zijn, aan grond helpen, dan wil ik wel eens zien of de proef niet veel beter zou slagen. Natuurlijk moeten zij een hoofd hebben dat met den landbouw in de tropen vertrouwd is, géén geleerde, maar ook niet uitsluitend een practicus.

»Te Poespo zal wel een chef zijn geweest die er geen begrip van had, en misschien waren er ook te veel superintendenten. Daar is niets tegen bestand, ik geloof dat, als *die* komen, de slâ op het land verdort van schrik.

»Het is bekend dat in Indië veel menschen betrekkingen bekleeden waarvoor ze niet zijn opgeleid. Een bakker uit Holland wordt hier schoenmaker, een zendeling wordt administrateur van eene onderneming en zoo voorts. Ik zeg niet dat zulke dingen niet dikwijls heel goed gaan, maar dikwijls loopen ze toch ook mis."

Buitenbezittingen.

In de *Deli Ct.* van 11 Mei komt een draadbericht voor uit Batavia omtrent **Celebes**, waaruit blijkt dat den 28en April een fanatieke menigte een aanslag heeft gedaan op het leven van den civielen gezaghebber te *Wakan Soppeng*, kapitein *Kooy*, die op kampongbezoek was vijf kwartier gaans van het bivak. Kapitein Kooij werd een uur lang door de bende achtervolgd. Een vooruitgesnelde bediende haalde hulp in het bivak. Luitenant *Laverman* rukte met een detachement aan en stuitte op de menigte, die gewapend was met lansen en krissen. Door een salvovuur werden een groot aantal inlanders gedood. Later had een tweede ontmoeting plaats, waarbij de bende werd uiteengeslagen. Een aantal dooden vielen; de rest vluchtte. Aan onze zijde geen verliezen. Van de bende, sterk 120 man, werden er 40 neergelegd. *La gimpe*, de aanstoker, werd met eenige leden zijner familie ca. 50 anderen gevangen genomen.

De militaire commandant van Masenrempoeloe gaf als reden op dat 9 gesneuvelden bij het bekende échec moesten worden achtergelaten, na aanhoudende pogingen om de het eerst gesneuvelden van onder de borstwering weg te halen, waarbij de meeste dooden en gewonden werden verkregen, die naar beneden geworpen werden, waarna de poging moest worden opgegeven.

Onder 't hoofd: **„Oorzaak en gevolg"** zet X in de *Javabode* van 2 Mei uiteen, waaraan de ongunstige keer van zaken in Celebes moet worden toegeschreven. Niemand had toch verleden jaar in November kunnen vermoeden dat in zoo'n korte spanne tijds de geheele militaire actie zich naar Rappang zou verplaatsen, zooals thans een voldongen feit is geworden. Bevreemding vooral moet 't wekken, dat de vorst van Goa, nadat zijn ambtgenoot van Boni zich heeft laten verschalken, eveneens een wijkplaats zocht in hetzelfde of althans zeer naburige gebied. Voor deze handelwijze moet volgens schrijver een verklaarbare reden bestaan.

De radja van Goa — moet in tegenstelling met 't geen over het algemeen van hem gezegd wordt n. l. dat hij een man zonder wil, een werktuig in handen van een hofkliek, zou wezen — juist een flinke persoonlijkheid

zijn, die het juk, hem door het noodlot opgelegd, moedig heeft opgenomen en, die toen zijn aanhang hem in Goa verlaten had, heeft getracht zich een nieuwen in ver verwijderde streken te verwerven en die dus beschouwd moet worden als de magische kracht, hoewel hij zelf buiten schot blijft, die de bewoners der Adjataparang en Masenrempoeloe heeft weten op te wekken tot een vernieuwd en ongekend hevig verzet; zijn vlucht daarheen bewijst, dat hij handig weet profijt te trekken van de gezindheid der bewoners en dat hij ons optreden vóór en tijdens de expeditie, in zijn geheugen heeft gegrift.

In hoever dit ons optreden vóór en tijdens de expeditie aanleiding is geweest om Adjataparang en de Masenrempoeloe te maken tot een kweekplaats van verzet gaat schrijver daarna bespreken en wijst dan op de volgende punten:

1e. Beide bondstaatjes hebben te voren nimmer de kracht onzer wapens gevoeld. De contracten waren niet het gevolg van wapengeweld, maar van besprekingen en onderhandelingen door den resident Brugman gevoerd; en toch is wapengeweld het eenige waarvoor de Boeginees het hoofd buigt. Toen nu in 't vorige jaar, onder een drang van 't machtigste rijk der Adjataparang, Sidenreng, de met het gouvernement gesloten contracten werden teruggezonden, werd een daad van groote laatdunkendheid gepleegd, die terstond een krachtige bestraffing eischte. In stede van daartoe over te gaan, werd Paré Paré bezet, zonder meer. Het nieuwere beginsel, om den vijand op te zoeken tot in de verste binnenlanden, hem overal te bereiken en te verslaan, het middel, dat van kracht en zelfbewustheid getuigt, werd *tot onze groote schade* niet toegepast. Niet alleen, dat de troepen druppelsgewijze Sidenreng bezetten, maar ons algemeen optreden aldaar was niet van dien aard, om door krachtige wilsuiting ontzag in te boezemen.

2o. reeds het feit, dat de troepen voor dat landschap bestemd, buiten het expeditieverband stonden en daardoor, vooral wat de verpleging als de bezoldiging betreft de allerzotste toestanden geboren werden, waardoor zeer terecht ernstige grieven ontstonden, bewijst dat de vermeestering dier streken niet ernstig gemeend was. Schrijver wijst daarna ten 3o. op het wankelmoedige optreden in de eerste dagen van de bezetting te Paré Paré, toen alles gedaan werd om een conflict te vermijden, in plaats van het immers toch reeds bestaande conflict met de meest mogelijke energie en dus *snel* te beëindigen.

Dit was een gevolg van zwakheid, dat de Boeginees ook heel goed heeft begrepen. Eerst toen in Boni de beslissende slag was gevallen, mochten de troepen in Si denreng oprukken en werd Masépé bezet.

3o. Waarom zat er geen voortgang in het optreden aldaar; waarom geschiedde dit optreden zoo aarzelend, toen er eenmaal tot oprukken besloten was? Eerst toen de vorst van Boni naar de Pitampanoea-landen uitweek, kwamen de troepen van Masépé in beweging. En weer moest een andere Boegineesche vorst een schuilplaats zoeken in de Adjataparang en Masenrempoeloe, om het sein te geven tot een verder oprukken naar Enrekang. Deze plaats zou toch voornamelijk dienen tot depot voor de maréchaussées en Timoreezen, die Goa's radja zouden vervolgen.

In een klein jaar tijds hebben zich dus de 3 compagniën van het 6e bataljon bewogen van Paré Paré naar Masépé, van Masépé naar Rappang, van hier naar Enrekang langs een etappelijn van 3 dagmarschen.

Verscheidene streken hadden nog dringend een bezoek onzer troepen noodig, niet alleen, de meer noordelijk gelegen staatjes, maar ook de zijwaarts gelegen rijkjes, als Sawieto, Soepa, Alieta, Basoelapa en Kassa.

Na de bezetting van Enrekang verrezen onder de oogen der troepen onmiddellijk aan de overzijde der rivier (Sadang), op een afstand van 1000 meter, bentengs, zonder dat iets daartegen werd gedaan.

Half Februari werd aan het bivak te Enrekang bericht, dat men van uit Kantoe bij den Bambapoeang werd beschoten, eerst geruimen tijd later werden de troepen van Enrekang voor Kantoe gebracht, waar zij een echec leden.

Weer verliepen verscheidene dagen, alvorens men naar Kantoe oprukte, en ook toen werd de vesting niet aangetast. En toen de slag plaats vond, ontruimden de verdedigers de stelling bij nacht, om die elders weer op te werpen. Voorts werd 5 Februari 1906 bij Lali een gevecht geleverd, dat niet is doorgezet, want van een vervolging is niet veel sprake geweest. Gebrek aan vivres was de oorzaak van den terugkeer, zei men.

En toen kwam het bevel om de vervolging van den radja te staken.

Hij had dus het pleit gewonnen. »God is groot«, zal nu ook weer de gedachte zijn geweest van hen, die de Kafirs bij Boentoe Batoe in Doeri een tot hiertoe en niet verder toeriepen.

Naar schrijvers oordeel is mede de oorzaak van het opflikkerend verzet in Masenrempoelo en in de Adjataparang te beschouwen: de godsdienst, welke ook hier een belangrijke rol heeft gespeeld.

West-Indische Berichten.

Suriname. Nadat in de zitting van den 4en Mei l.l. de ontwerp-begrooting voor 1907 door de Koloniale Staten was aangenomen, is hierop den 8en d. a. v. de opening der nieuwe zitting van de Koloniale Staten gevolgd met eene rede, waarin gouverneur Idenburg een heel werkprogram voor die zitting ontwikkelde.

Onder de voorstellen waarover het wetgevend lichaam der kolonie zal hebben te oordeelen noemen wij de volgende:

Voorstellen zullen worden ingediend o.a. strekkende om een principieele beslissing te verkrijgen omtrent het doortrekken van den spoorweg naar de tweede goud-zône; betreffende de exploitatie van een boschcomplex bij den Brownsweg; tot regeling van de arbeidsovereenkomst voor de goud- en de balata-industrie; tot gelijkmaking van de voorwaarden, waaronder ingeborenen en immigranten voor de uitoefening van den landbouw grond kunnen verkrijgen; tot vervanging van het patentrecht op gedistilleerd door eene andere regeling; betreffende het verleenen van concessies voor den aanleg en de exploitatie van werken van openbaar nut op domeingrond; en tot het instellen van een onderzoek naar den omvang van de ziekte der lepra of melaatschheid.

Heel wat, waaruit blijkt dat dit bestuur rekening houdt met de nooden en wenschen der kolonie. Dat er evenals onder het vorig bestuur gang achter dien wetgevenden arbeid wordt gezet, blijkt wel daaruit, dat nu reeds een voorstel is ingediend, betrekkelijk het onderzoek naar den omvang van de ziekte der lepra, waarnaar door de Koloniale Staten was gevraagd in hun voorloopig verslag op de ontwerp-lepra-verordening van gouverneur Lely, ten einde naar de uitslag van dat onderzoek te kunnen vaststellen den aard en het wezen der maatregelen door den feitelijken toestand geboden.

Om gelijkstelling der inboorlingen met de immigranten ten aanzien van de voorwaarden voor den kleinen landbouw is in de kolonie van de zijde van eerstgenoemden herhaaldelijk gevraagd; de vervanging van het patentrecht op gedistilleerd door eene andere regeling zal 'n aantal *undesirables* uit de rij der kiezers doen verdwijnen, waartoe zij als patentrecht-betalers nu nog behooren; terwijl de regeling van de arbeidsovereenkomst voor de goud- en balata-industrie ook 'n quaestie is, waarop in de kolonie herhaaldelijk de aandacht is gevestigd als eene zaak, die dringend voorziening behoefde.

Stippen wij voorts uit de rede van gouverneur Idenburg nog aan, dat de quaestie eener centrale suikerfabriek nog steeds aanhangig is, het rapport der Commissie, die moet nagaan of wijziging der goud-verordening in het belang der ontwikkeling van het klein bedrijf wenschelijk is, eerlang kon worden tegemoet gezien; eene Commissie zou worden benoemd — wat intusschen ook al reeds heeft plaats gehad — die zal nagaan of en in hoeverre op de uitgaven van het koloniale huishouden kan worden bezuinigd, dan zal moeten worden erkend, dat men te Paramaribo niet stil zit.

Het werkprogram, waartoe gouverneur Idenburg de medewerking der Staten inriep, laat zich als volgt resumeeren: gepaste bezuiniging, economische ontwikkeling, verhooging van geestelijk en zedelijk bewustzijn der bevolking. 'n Mooi program, tot welks verwezenlijking zeer zeker gaarne allen, die hierin iets te zeggen hebben, zullen medewerken.

'n Typisch incident deed zich bij de behandeling der begrooting in de zitting der Koloniale Staten van den 4en Mei ll. voor. Het lid *Thomson* viel den beheerder der Koloniale Vaartuigen nog al heftig aan, in algemeenen zin de vele klachten vertolkend welke betreffende dien dienst en zijn beheer in de kolonie opgaan. Aangenomen zelfs dat al die klachten ongegrond zouden wezen, komt het ons ietwat zonderling voor, dat den spreker, gelijk geschiedde, van bestuurswege door een der gedelegeerden, uit de hoogte wordt te kennen gegeven, dat op zijn aantijgingen geen acht wordt geslagen, terwijl de Voorzitter van het College den heer Thomsom een vaderlijke berisping toediende over zijn tegen den chef van het departement der Koloniale Vaartuigen gerichte aanvallen.

Het geval wijst er, onzes inziens op hoe Suriname nog een ambtenaarskolonie van het zuiverste water is, waarin zij, die op de hoogste sporten staan, kleine godheden wanen en voor zichzelven en huns gelijken zooal niet de onfeilbaarheid dan toch veel wat daarop gelijkt opeischen.

Het zal gouverneur Idenburg nog heel wat moeite kosten om — wat wij hopen, dat hij doen zal en wil — die macht te breken, en gezonde ontwikkeling der kolonie in hooge mate belemmeren moet.

De Financieele Commissie, zoo werd de Commissie gedoopt, die zal hebben na te gaan of het koloniale huishouden niet op minder weelderigen voet kan worden ingericht, zal, trots de haar verstrekte uitgebreide volmachten nog heel wat tegenkantingen ondervinden bij haar doordringen in de gewijde tempeltjes der bureaucratie. Maar, waar de wil is, is een weg, en zelfs in de Philippijnen waar meer wellicht nog dan in eenige andere kolonie ter wereld het functionnairisme hoogtij viert, kon een soortgelijke Commissie, die daar den naam der headhunters of koppensnellers kreeg, menigen kop doen vallen en een bezuiniging van eenige millioenen pesos tot stand brengen. Voor een minder gewenscht resultaat als bij de manillasche Commissie, die zelve hare leden voor de lucratiefste postjes voordroeg. zal te Paramaribo wel niet behoeven te worden gevreesd.

In angst en vreeze zal men daar wel hebben gezeten in de dagen, dat de inspecteur der *United Fruit Company* er vertoefde om over den bacove-export voor rekening zijner] maatschappij te spreken. Mogen de gevoerde onderhandelingen intusschen tot het gewenschte resultaat hebben geleid.

Curaçao. Aan het jaarverslag der Curaçaosche Maatschappij tot bevordering van landbouw enz. ontleenen wij aan de *Amigoe* het volgende:

Het Bestuur stelde o.a. een onderzoek in naar de handelswaarde der verschillende pitasoorten. Verschilende monsters werden te New-York onderzocht, ook vezel en touw door den gezaghebber van Bonaire gezonden.

De slotsom is, dat naast meerdere inferieure soorten toch ook op Bonaire en Curaçao sommige vrij goede pitasoorten voorkomen, maar te weinig om er eenigen handelsafzet van beteekenis mede te verkrijgen.

Als er derhalve sisal moest worden ingevoerd om de cultuur mogelijk en loonend te maken, was het natuurlijk het meest praktische de beste soort te laten uitkomen. Maar vanwaar de noodige hoeveelheid verkregen?

Er werd gecorrespondeerd met den Consul-Generaal der Nederlanden in Mexico, die uitvoerig antwoordde en zich zeer hulpvaardig betoonde.

Een verzoek aan den Gouverneur om van Gouvernementswege kosteloos sisalplantjes aan de planters te verstrekken werd op ongunstig advies van den Inspecteur v. d. Landbouw niet ingewilligd, evenmin als het verzoek een meerderjarig crediet te verleenen aan die planters, die de sisalcultuur wilden beproeven, als zij van Gouvernementswege plantjes zouden bekomen hebben.

Het Koloniaal Bestuur was der Maatschappij in zooverre terwille, dat het den prijs van Gouvernementswege te leveren plantjes op 75 cent per 100 stuks stelde en de levering opdroeg aan den Cultuurtuin op Suriname.

Voorloopig werden 20.000 plantjes ontvangen en uitgedeeld op Curaçao en Bonaire.

Zaaizaden werden door de leden onderling aangekocht en Ricinuszaad kosteloos verstrekt.

Voor proefveld werd een plaats uitgekozen, welke in ligging en bodemgesteldheid overeenkomt met den gemiddelden aard van den Curaçaoschen bouwgrond. Met opzet werd geen beter stuk gronds gekozen, omdat men allereerst proeven wilden nemen met cultures geschikt voor het droge klimaat van Curaçao. Van het Gouvernement werd bereids de toezegging ontvangen voor den aanleg van eenige dammen.

Uit de proeven aldaar genomen, mag men reeds met voldoende zekerheid afleiden, dat in droge jaren de gewone kleine Mais het best geschikt is voor onzen bodem en ons klimaat.

Ook verdient opmerking, dat grondbewerking aldaar de rupsenplaag wel niet schijnt verminderd te hebben, maar zeer zeker het vochthoudend vermogen van den bodem heeft vergroot.

Uitstekende resultaten zijn verkregen in zake veredeling der geiten door het laten uikomen van bokken en geiten uit Teneriffe.

Wederom werden nieuwe bokken en geiten aangekocht. Ook zal men proeven gaan nemen tot veredeling der ezelfokkerij.

Van het verslag over de hoedenindustrie zij gereleveerd, dat het verslag getuigt, dat de animo onder de lagere bevolking om van deze nieuwe gelegenheid tot verbetering van haar bestaan gebruik te maken groot is.

Ook van Bonaire is reeds bij het Bestuur eene aanvrage ingekomen om de Commissie, welke zich aldaar gevormd heeft, bij te willen staan in het bevorderen van het vlechten der fijnere hoeden. Het Bestuur heeft deze Commissie bereids een subsidie van f 150 toegezegd en verder alle hulp en steun beloofd. Zoo mogelijk zal een der beste leerlingen worden aangezocht om naar Bonaire te gaan, ten einde aldaar onderwijs in het vlechten te verstrekken.

Surinaamsche Schetsen.

X.

De Israëlieten in Suriname.

Dat de Joden in Suriname eene belangrijke rol hebben gespeeld en in vorige eeuwen veel tot den opbouw en bloei der Kolonie hebben bijgedragen, is wellicht aan vele lezers onbekend, echter niet den geschiedschrijvers, die — zij 't dan ook niet altijd in 't volle licht en met onpartijdigheid — steeds daarvan hebben gewag gemaakt. Om 't meer algemeen bekend te maken, zend ik deze schets ter perse met de woorden door een gezelschap van geleerde joodsche mannen in Suriname, in hun geschiedenis der Kolonie van Suriname, op den 20e van sprokkelmaand 1788 geschreven en den Bestuurders en Regeerders der Kolonie opgedragen, t. w. Mos. Pa *de Leon*, Sam. Heo *de la Parra*, Ishak *de la Parra*, David de Is. *C. Nassy* en Samuel Whel. *Brandon*, Regenten en representanten der Portugeesch-joodsche Natie van Suriname, welke woorden luiden:

»De verachting, waarmede men de joodsche natie in »alle deelen der bekende wereld behandelt, de haat en »afkeer, welke men haar toedraagt, is eene zaak die zo „onbetwistbaar zeker is, als dezelve moeilijk te begrijpen »valt; inzonderheid in deze verlichte eeuw, waarin »de koningen en vorsten, om zo te spreken met »elkanderen twisten om den eernaam van vaders en weldoeners hunner onderdanen". Zij zonden hunne historische proeve over de kolonie van Suriname naar den heer *C. G. Dohm*, krijgsraad en opperpapierbewaarder en bijzonderen geheimschrijver in 't Departement van buitenlandsche zaken van Z. M. den Koning van Pruisen, thans deszelfs Minister Plenipotentiaris bij de Neder-Rijnsche Kreits, naar aanleiding van diens werk: »über die bürgerliche Verbesserung der Juden« (1781). In hun werk, waaraan ik veel van 't hierna vermelde ontleen, staafden zij, hetgeen gemelde heer Dohm in zijn werk over de staatkundige hervormingen der joden heeft staande gehouden: »dat naamelijk de »joden in 't algemeen zulke goede medeburgers konnen »worden als de christenen, zodra men hun zulks toelaat.«

Deze stelling, door blijken gestaafd, achtte men onwederlegbaar bewezen, doordat de Republiek der Vereenigde Nederlanden, haar crediet en koophandel uitbreidende, van haar bezittingen en stichtingen in Amerika de verblijfplaats der vrijheid en de toevlucht der ongelukkigen heeft gemaakt, welke door kracht van aan hun bewezen weldaden, nuttige burgers en getrouwe onderdanen der Republiek zijn geworden.

Nadat de joden in 1492 ten getale van 800 duizend uit Spanje en later in 1497 uit Portugal verdreven en verbannen waren, waar zij tijdens de overheersching der Mooren tot grooten luister gekomen waren, genoten zij in Italië bescherming van de Pausen Alexander VI, Paulus

IV, Sixtus V. Zij brachten onnoemelijke rijkdommen met zich mede in goud, edelgesteenten als anderszins, behalve het gemunte geld, dat op meer dan 30 millioen ducaten wordt begroot. Velen vestigden zich in 't pas ontdekte *Brazilië*. Ook daar hadden zij van wreede vervolgingen te lijden, doch de verovering van Brazilië door de Nederlanders en 't bestuur van *Johan Maurits van Nassau* bracht hierin een verandering ten goede. Zij kwamen tot grooten welstand en waren zeer bedreven in koophandel en landbouw. Doch toen helaas de Prins door de Staten der Vereenigde Provinciën werd teruggeroepen, nam de macht der Nederlanders in Brazilië grootelijks af. Alles, wat de republiek op de Portugeezen had veroverd, ging verloren. De joden verkozen zich toen met hun rijkdommen aan boord der schepen te begeven, welke met de 2000 man krijgsvolk, staande onder bevel van den Prins, werden overgevoerd. De voornaamsten en aanzienlijksten van die dus met hun families naar Holland overstaken, waren de vermaarde Rabbi *Izak Aboab*, de *Nassys*, de *Mezas*, de *Pereiras* en eenige anderen. De achtergebleven joden waren rijk genoeg (zegt Thomson in zijn overzicht der geschiedenis van Suriname) om 't prachtige paleis door den gouverneur gebouwd voor eene belangrijke som aan te koopen en tot synagoge in te richten. De Portugeezen maakten het nu den joden zoo moeilijk, dat zij in 1664 onder *David Nassy* het land verlieten en zich grootendeels in *Cayenne* vestigden.

De zucht om kolonies in de nieuwe wereld te stichten, was toen algemeen en David Nassy, zijn familie en deelgenooten, reeds gewend aan het klimaat van Brazilië en de vermoeienissen van den landbouw, en hetzelfde doel hebbende, verkreeg voor zich en zijn medegenooten van de West-Indische Maatschappij, in de vergadering van negentienen op 12 Herfstmaand 1659, het voorrecht om een kolonie te stichten op *'t eiland Cayenne of andere plaatsen van de wilde kust van West-Indië*, met den titel van *Patroon* der kolonie, zooals blijkt uit art. van het charter. Het vaste land van Cayenne, omstreeks 4 of 5 mijlen van 't eiland van dien naam gelegen, behoorde sedert 1624 aan Frankrijk, doch in 1656 of '57 namen de Hollanders dit deel van Guyana in bezit (van onderlinge verdeeldheid en twisten gebruik makende) en vestigden zich daar onder *Gerrit Spränger*.

De Hollanders, christenen zoowel als joden, waren dus geruste bezitters van Cayenne tot 15 Februari 1664, toen zij door de Franschen verjaagd werden uit naam van den heer *de la Barre*, luitenant ter zee, die een groot getal christenen en joden uit Rochelle met zich bracht. David Nassy had zich, uit kracht zijn verkregen charter, insgelijks met een aanzienlijk getal joden gevestigd op 't eiland en daar zich de tijding van deze nieuwelings verkregen bezitting wijd en zijd had verbreid, trokken er in 1660 wel 152 joden uit Livorno om zich in Cayenne te vestigen. De dankzegging door hen — wegens hun behouden aankomst aan den allerhoogste — gedaan, vindt men in Spaansche verzen in 't werk van *D. Miguel de Barrios*. Toen echter de Franschen van hun eiland meester maakten, *vertrokken zij allen van daar met hun bezittingen naar Suriname*, dat toen aan de Engelschen behoorde.

Uit het voorgaande blijkt dus, dat de joden, die zich 't eerst in Suriname hebben neergezet, bijna alle menschen waren van verdienste, zeer bekwaam en tevens rijk, waardoor het niet te verwonderen is, dat zij het meest tot de eerste stichting en vooruitgang der Kolonie hebben bijgedragen.

De Hollanders en joden, uit Cayenne verjaagd, begaven zich — zoo gezegd — in 1664 naar Suriname.

Daar nam het getal der inwoners aanmerkelijk toe en er kwam eene vrij aanzienlijke bevolking, inzonderheid der joden. Deze, zich vereenigende met die, welke met Lord *Willoughby* uit Engeland waren gekomen — zooals blijkt uit de akten van na 1662 gedagteekend en in de joodsche archieven bewaard — verkregen van de Engelschen zulke gunstige voorrechten, dat zij zonder eenige uitzondering met de andere bewoners *op gelijken voet* werden gesteld en zelfs ambten in de kolonie mochten bekleeden. Uit kracht van deze voorrechten, en de vergunning van 10 akkers land in *Torrika*, bouwden zij in 1672 op een verheven plaats, aan *da Costa* en *Solis* toebehoorende, nabij de 10 akkers gelegen een kleine vlek met een synagoge. Eenige jaren later werd deze evenwel weer verlaten, omdat de *Savannah* door *Samuel Nassy* in 1682 en in 1691 volgens resoluties afgestaan werd aan de Natie. »In de eerste vlek moet nog het oude kerkhof der Natie zijn tot begraving der oude familiën, die er op gesteld waren bij hun voorvaders begraven te worden» (dat was in begin van 1800).

Zoo ik mij niet vergis, lag *Torrika* daar, waar nu de plantage *Waterland* aan de Surinamerivier ligt, ± 20 K.M. van Paramaribo. (In de generale privilegie genaamd *Thoxarica*). Nog heden vindt men op plantage Waterland stukken van fundeeringen in baksteen en bij delfwerk stiet men nog op dikke bruinhartplanken, die denkelijk als vloer gediend hebben. Er zijn nog oude negers, die »Waterland» »Stoni gron" (steengrond) noemen met 't oog op de vele steenen, die men in deze plantage in den grond vindt.

In 1667 veroverde echter *Abraham Crynssen* Suriname op de Engelschen en stelde *Joseph Nassy* aan tot commandeur der rivieren *Eracuba* en *Canamana*, zooals te zien is uit de authentieke akten van 1700. Tevens verklaarde deze, in naam der Staten van Zeeland: dat de joden voortaan de voorrechten, hen door de Engelsche verleend, zouden blijven genieten en »dat de joden gerekend zouden worden, alsof zij geboren Hollanders waren.» Bij den vrede van Breda in 1667 kreeg Nederland Suriname en Engeland Nieuw Nederland in bezit.

Een belangrijk feit was het vertrek van 1200 personen naar Jamaica, waarvan de meesten tot de joodsche familiën behoorden. De Engelsche kapitein *Hermans* had nl. na 't sluiten van den vrede een inval gedaan op de kolonie en ze ingenomen, waarop Willougby eenige schepen zond naar Suriname om de bewoners over te halen de kolonie te verlaten en zich in *Antigua* en *Montserrat* te vestigen. Dit ging zelfs met dreigementen gepaard, met het hierboven vermelde gevolg. Aan deze nijvere joden had het eiland *Jamaica* zijn lateren bloei gedeeltelijk te danken.

Onder gouverneur *van Sommelsdijk* werd het dorp *Joden Savannah* gesticht op een stuk grond van 25 akkers, door *Samuel Nassy* geschonken.

De gouverneur, die overigens zeer verdraagzaam was, eischte, dat de zondagsrust in acht genomen werd, ten gevolge waarvan hij de joden tegen zich kreeg, wat later tot velerlei verwikkelingen aanleiding gaf.

Uit de oude bescheiden blijkt het, dat deze *S. Nassy* met de joden herhaaldelijk trouw en kloekmoedig dienst hebben bewezen, zoowel ten tijde van den moord op gouverneur van Sommelsdijk, als later bij de herhaalde invallen der *marrons* (weggeloopen slaven), waarvan Hartsink in zijn geschiedens van Guyana ook gewaagt (blz. 676).

Op het einde van 1600 bestond de joodsche bevolking uit 575 personen, die »40 suikerplantages bezaten, alle »voorzien met molens, die door beesten gedreven werden »en daarenboven meer dan 9000 zwarte slaven.»

Spraken wij tot dusverre alleen over de *Portugeesche joden*, thans een enkel woord over de *Hoogduitsche*, wier aantal in 't begin der 18e eeuw nog klein was, doch zoodanig toenam, dat het op 't einde van die eeuw de helft van 't getal der Portugeesche broeders uitmaakte, waaronder vele *Hoogduitsche* en *Poolsche joden*, die niet zoo beschaafd en vermogend waren.

Zij hingen dus van de eersten af en werden door hen ondersteund, doch geraakten langzamerhand door handel en nijverheid in betere doen. Hun godsdienstige plechtigheden waren gescheoid op den voet der Portugeesche, echter namen zij geen deel aan het bestuur der Natie, noch sloten zij huwelijken onder elkaar. Oneenigheid bracht hen tot scheiding, welke plaats greep bij akte van 10 Augustus 1734. Sedert hebben zij ieder hun eigen synagoge en regenten gehad. In den beginne mochten zij echter geen eigendom in de joden Savannah hebben en geen rechtbank. Gezegd moet worden dat zij zich niet in politieke verwikkelingen hebben gemengd, zooals hun Portugeesche broeders.

Ten slotte nog enkele bijzonderheden over de *joden Savannah*, welke ongeveer 9 mijl van Paramaribo was gelegen. Deze vlek behoorde in vollen eigendom aan de Portugeesch-joodsche Natie volgens uitdrukkelijke vergunning van den schenker, Samuel Nassy, in 1682, die in 1691 er nog 25 akkers bij schonk. Uit naam van de Heeren eigenaars in Holland werd dit stuk grond door Gouverneur *Scherpenhuizen* nog met 100 akkers vergroot. De Savannah is op een gebergte gelegen (30 à 36 voet boven 't riviervlak). Een 200 schreden van dezen berg af bestaat de grond uit fijn wit zand. De huizen en synagoge waren in een vierkant gebouwd, waarvan de laatste in 't midden stond, uit tichelsteen opgetrokken. Aan eene zijde van de Savannah had men een krijgspost en het magazijn van levensmiddelen voor het kordon (linie ter verdediging der Kolonie). Ter zijde van Post *Mauritsburg* (even vóór den berg) bevond zich de zg. huishoudelijke woning van het kordon (onder Gouverneur *Beeldsnijder* bekend als »*Gouverneurs lust*» en daarvoor als »*Rhehobot*» (Hebreeuwsch voor ruste). Het mag een bizonderheid worden genoemd, dat het water, dat van de berg afvloeide, volgens den vroegeren geneesheer *Stuivesant*, geneeskrachtig was en koolzuurhoudend, en eertijds veelvuldig gebruikt werd ter genezing van derden-daagsche koortsen en tot het tegengaan van verstoppingen, terwijl daarenboven de lucht in de Savannah voor de gezondste van de geheele kolonie werd gehouden.

Het fraai gelegen dorp kwam tot groote welvaart, daar werd heel wat weelde ten toon gespreid, doch later geraakte het in diep verval en werd tot een wildernis. Het is bijna ongeloofelijk, dat deze historische plek thans nauwelijks meer is aan te wijzen, dat men er alleen de ruïne ziet van een vrij omvangrijken, uit baksteen opgebouwden tempel en tal van graven van vele bekende Portugeesch joodsche families. Dat het den toemaligen bewoners der Joden Savannah naar den vleeze ging, kan nog blijken uit de kostbare zerken van hardsteen, die zij blijkbaar uit Europa lieten overkomen om hun graven te dekken.

Thans bestaat de Israelietische bevolking in Suriname uit 1275 personen, waarvan 678 tot de Portugeeschen en 597 tot de Hoogduitschen godsdienst behooren. In eendracht leven zij te zamen, en al is hun macht bij verre niet meer die welke zij vroeger had, zelfs grootelijks gebroken, toch kan men zeggen, dat zij een invloedrijk deel der bevolking uitmaken, dat vastaangesloten is en waaraan een zekere mate van heerschzucht niet ontkend kan worden.

REMAN IRUS.

Van Vreemde Koloniën.

Samoa. In de *Deutsche Kolonial Zeitung* verteld Richard Deeken uit Apia het een en ander van de bewoners van dezen archipel, waarvan de zendeling Williams in 1830 het zielental nog op 160,000 schatte, terwijl dit geen 25 jaren tot nog geen vierde daarvan was samengesmolten, op welke hoogte het sedert bleef staan, eene soort kenteringsperiode doormakend, waarvan thans een einde schijnt te zijn gekomen. Tegenover 822 sterfgevallen in 1905 telde men toch 1154 geboorten, wat reeds op eene toename met 1 percent wijst.

»Deze toename evenwel» schrijft de heer Deeken, »is in de toekomst voor vermeerdering vatbaar. Erkend moet worden, dat van de zijde van het duitsch bestuur reeds veel geschiedde om dit doel te bereiken. Algemeene inenting der bevolking heeft plaats gehad om haar immuun te maken voor de pokken. welke ziekte vroeger groote verwoestingen onder haar aanrichtte. In een regeeringshospitaal voor inboorlingen vinden zieken, die zulks verlangen, opname en behandeling. Dit helpt ontegenzeggelijk. Voor de verbetering der algemeene volksgezondheid is echter in elk geval een algemeene opvoeding in dien zin noodig van de zijde der bestuursorganen. Deze opvoeding zou er op moeten zijn gericht om den inboorlingen eene zoo streng mogelijke handhaving der oude zeden en levenswijze in hun eigen belang aan te bevelen, hen vooral te waarschuwen tegen het dragen van alle overbodige kleedingstukken».

De Samoaners onderscheiden zich van andere Zuidzee-eilandbewoners door de taaiheid waarmeê zij aan de oude kleeding vasthouden, en den tegenzin, dien zij over het geheel voor hoeden, schoenen en pantalons aan den dag leggen. Toch vindt de europeesche kleeding reeds bij enkelen genade en de heer Deeken schrijft hieraan de verschijning der tuberculose op de eilanden toe.

De aartsvaderlijke kleederdracht, voor de mannen alleen bestaande in een lavalava of lendendoek, terwijl de vrouwen daarbij buitenshuis een loshangend overkleed dragen, maakte dat men zich, om tegen weersinvloeden beschermd te zijn, het lichaam met klapperolie, welriekend gemaakt, inwreef. Dit is een probaat middel, vooral voor den Samoaner, die soms halve dagen in het water staat te visschen, tegen verkoudheden. Met de nieuwe kleeding neemt men 't nu niet zoo nauw meer met het oude gebruik om zich in te oliën, waardoor reeds vele offers door de tubercel bacil moeten zijn gemaakt.

Evenals overal elders in min ontwikkelde strekenis ook de groote kindersterfte hier waar te nemen. Niet, dat de samoaansche vrouw minder voor hare kinderen gevoelt — de graven der kleine dooden zijn heiligdommen voor haar, die ze steeds met de meeste zorg onderhoudt — maar de onverstandige en onhygiënische opvoeding van het kind draagt hier de schuld, uit onwetendheid geboren.

Hier is het, waar het bestuur door goede, wetenschappelijke voorlichting veel ten goede kan uitwerken, terwijl op wetgevend gebied de onttrekking van de uitspraak in echtscheidings-quaesties aan de jurisdictie der inlandsche rechters het familie-verband zal bevestigen.

Hier schijnt dus, in tegenstelling met die Zuidzee-eilanden, waar we het angelsaksisch ras zijne intreden zagen doen, hetzij op Nieuw-Holland, Tasmanië en Nieuw-Zeeland onder de Union Jack, hetzij op Hawai onder de sterrenbanier, waar de oorspronkelijke bewoners zijn uitgeroeid of uitstervende, een stam van het goedig, intelligent polynesisch ras het lot te zullen ontgaan, dat zoo menigen stam in gindsche streken trof. Eén groote factor zal daartoe evenwel hebben medegewerkt: een dronken Samoaner is een even groote zeldzaamheid al een Samoaner met 'n hoed.

Kwangtsjauwan. Kiaotsjau, Weihaiwei en Port Arthur, waar successievelijk de Duitschers, Engelschen en Russen zich bij en om de Golf van Petsjili aan de chineesche kust huiselijk inrichtten, om wat Engelschen en Russen aangaat, hetzij vrijwillig tot heengaan te besluiten, hetzij gedwongen voor de Japanners plaats te maken, hebben het voorrecht genoten van door den samenloop van omstandigheden nog al eens op den voorgrond te treden en te worden besproken. Kwangtsjauwan daarentegen, waar Frankrijk zich na de overeenkomst met China van den 10den April 1898 aan de chineesche kust tegenover het eiland Hainan had geïnstalleerd, bleef al die jaren vrijwel onbesproken en genoot slechts een korte treurige vermaardheid door ten vorigen jare den het licht gekomen, door enkele ambtenaren gepleegde moorden op de inlandsche bevolking.

De heer Maurice Hamelin deelt in de *Dépêche Coloniale* enkele wetenswaardigheden omtrent dit fransche pachtgebied mede, dat op een oppervlakte van slechts 843 vierkante kilometers een bevolking van meer dan 180000 zielen aan den kost helpt, die alle theorieën over de regelen van volkshygiëne en de schadelijke gevolgen hunner verwaarloozing te schande schijnt te willen maken. Bovenstaande cijfers wijzen toch op 'n dichtheid van bevolking van 218 op de vierkante kilometer, terwijl Frankrijk er slechts 71 op de vierkante kilometer telt.

»De groote massa van het volk,» schreef Hamelin, »is ten prooi aan het grofste bijgeloof en legt de grootste onverschilligheid aan den dag ten opzichte van de meest elementaire hygienische voorschriften."

Zooals het duitsche Kiaotsjau beoogt den handel van heel Sjantoeng en achterliggende chineesche provinciën aan zich te trekken, waartoe het door den aanleg van den Sjantoeng-spoorweg al heel aardig op weg is, was het den Franschen niet om dat kleine plekje gronds aan de chineesche kust alleen te doen, maar is het doel er op gericht om de producten van Kwang-Si en Zuid-Kwang-Toeng voor den uitvoer naar het pachtsgebied te trekken, waartoe dit, wat den Franschen wel na aan het hart moet zijn gegaan, die in hunne koloniën van protectie weten mêe te praten, van den aanvang tot vrijhaven is verklaard. De geheele handelsomzet bedroeg in 1905 evenwel slechts ongeveer 10 millioen gulden, zoo wat gelijkstaande met dien van Suriname met nog niet eens de helft der bevolking van het pachtgebied. Om het doel te bereiken zal het noodig wezen een spoorweg aan te leggen, die het pachtgebied met den grooten waterweg van den Sikiang verbindt. Op het oogenblik schijnt er weinig kans te bestaan op de verwezenlijking van dit plan, maar dan zullen de Franschen ook weinig pleizier van dit pachtgebied beleven.

Duitsche expansie. Reuter's agent te Konstantinopel deelde onlangs mede dat men in Turkije belangstellend de activiteit gadeslaat, die Duitschland plotseling ten opzichte van Perzië betracht, o.a. door de concessie-aanvraag voor een spoorweg tusschen Kermansjah en

Haulkhin op de turksch-perzische grens, en de aanstaande opening van een nieuwe duitsche lijn tusschen Hamburg en Bassorah aan de Perzische Golf, welke lijn door de *Canadia* van de Hamburg—Amerika lijn wordt bediend.

Men vermoedt dat het Duitschland er om te doen is om duitsche belangen in Perzië te scheppen, teneinde bij eene eventueele regeling der perzische quaesties — geboren uit naijver van belangstellenden — mee een stem in het kapittel te hebben.

De Hamburg—Bassorah lijn, die den 24sten Juli a.s. zal worden geopend, zou aanleiding hebben gegeven tot een verzoek van Duitschland aan vriend Abdul Hamid om eigendom of in huur van het eiland Bahrein voor de oprichting van een steenkolendepôt. Wel heeft de Porte niet lang geleden een der Farman-eilanden in de Roode Zee ter beschikking van Duitschland gesteld, maar er was op het eiland geen water te krijgen, zoodat het plannetje in duigen viel.

De duitsche activiteit in die streken wordt behalve aan bijoogmerken ten aanzien van Perzië ook nog toegeschreven aan het hernieuwde streven om het ontwerp van den Bagdad-spoorweg te verwezenlijken, die een machtig propaganda-middel zou blijken voor den duitschen invloed in Klein-Azië.

Er is reeds veel voor dien invloed daar ginds gedaan, niet in de laatste plaats door de vestiging van duitsche gezinnen in Syrië en Palestina en laat ons den modernen kruistocht niet vergeten, dien keizer Wilhelm naar het Heilige Land ondernam.

Syrië begint zelfs al zijn contingent te leveren voor de duitsche propaganda elders. In een telegram uit Djiboeti van den 7en dezer aan de *Dépêche Coloniale* leest men het volgende:

„Men meldt de aankomst van veertig Duitschers en tot de duitsche zending in Palestina behoorende Syriërs in Sjoa (Abessynië). Deze immigranten oefenen verschillende ambachten uit en bieden hunne diensten aan het Abessynische gouvernement. Een andere groep arbeiders is onder weg onder leiding van een kleurling, zoon van een gallasche vrouw en een duitschen Dominé. De berichten uit het binnenland maken melding van een zekere onrust. Sedert den dood van ras Makonnen is de keizerin Taïtoe almachtig geworden. Met het oog hierop valt te melden dat een abessynische vrouw uit Tigré met een Duitscher uit Palestina gehuwd zich in het vertrouwen van de zeer vrome keizerin heeft weten in te dringen onder voorwendsel, van over Jeruzalem en de heilige plaatsen te komen spreken Die vrouw staat de duitsche belangen voor en de aan de duitsche en duitsch-syrische arbeiders ten deel gevallen ontvangst is voor een groot deel haar werk".

Franschen, Engelschen en Amerikanen zijn er op uit om handige diplomaten van beroep voor Adisabela te krijgen — de Duitschers leveren het 'm anders en zenden de vrouw als diplomate uit aanleg er op uit om voor hen te werken, terwijl het décor, dat op 'n oostersch volk altijd zoo'n impressie maakt, door de pommersche Grenadiere wordt geleverd.

Wie er in het eind komen zal? Wij houden het op het vrouwtje uit Tigré (eene provincie van Abessynië)

De jute-industrie. Evenals de katoenindustrie thans een crisis doorleeft wegens gebrek aan ruwe grondstof ter bewerking, lijdt ook de jute-industrie op het oogenblik aan hetzelfd euvel De groote uitbreiding, zoo in Engelsch-Indië als elders daaraan gegeven, heeft geen rekening gehouden met het aanbod van jute op de engelsch-indische markt, en omgekeerd heeft de vraag, gepaard met hoogere prijzen — zoodat thans voor de ruwe grondstof het dubbele wordt gemaakt van wat vroeger een redelijke prijs werd geacht — geen invloed uitgeoefend op de productie. De productie is ongeveer stationnair gebleven in de laatste drie jaren, niettegenstaande de consumptie in die periode met 25 tot 30 percent is toegenomen, zoodat de voorraden bijna overal opraken, terwijl de engelsch-indische landbouwer er niet van blijkt te denken om zijn aanplant uit te breiden. Integendeel! Hij heeft, er een ander middeltje op gevonden om zooveel mogelijk zonder zich in te spannen aan de vraag naar zijn product tegemoet te komen.

Waar men dikwerf zoo bereid is den inlandschen kolonialen producent als slachtoffer der kapitalistischen uitbuiting voor te stellen, is het wellicht niet onaardig eens een staaltje te geven van uitbuiting in omgekeerden zin.

De Engelsch-Indiër — hij moge dan tot die nog door de westersche beschaving onbedorven schepselen worden gerekend te behooren — weet duivels goed, dat men zijn jute broodnoodig heeft om de fabrieken aan den gang te houden. De vraag naar zijn product neemt toe. Wacht 's, ik zal het je leveren, denkt hij. En wanneer op zekeren dag de fabrikant, de jute binnen heeft tegen grof geld en met de verwerking een aanvang wil maken, bemerkt hij, dat alle gemaakte berekeningen voor omzet en aflevering van bestellingen falen door het bedrog van den inlandschen producent die water en zand in zijn product mengt, met 'n even gerust geweten als 'n hollandsche melkboer — de goeden niet te na gesproken — er op na houdt, wanneer hij 'n slag aan de pomp doet om z'n melk te verdunnen.

De kooper krijgt thans gemiddeld slechts vier vijfden waar aan jute voor z'n geld, en nu zit men te Calcutta te peinzen op middelen om aan dit euvel een einde te maken, 'n Rijks-jute-merk ware wellicht een probaat middel wanneer de jute ook elders geteeld werd, maar de bengaalsche landbouwer houdt het monopolie voor de levering der ruwe grondstof en heeft zoo'n merk niet noodig als de nederlandsche boterboer, die overal op concurrentie stuit.

'n Wetje ligt klaar maar men stuit bij de gedachte uitvoering op allerlei moeilijkheden en intusschen — hoe meer de vraag het aanbod overtreft, hoe meer water de inlandsche landbouwer bij zijn jute doet, gelijk ten vorigen jare is gebleken, schrijft men uit Calcutta aan de *Pioneer*.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 12 Juni 1906. No. 24.

Zacatón (Mexikaansche rijstwortel), door M. G. — Een merkwaardige boom (koeboom *Galactodendron utile*), door Van Romburgh. — Handleiding bij fabricatiestaten ten dienste der fabriekscontrole en de onderlinge controle voor 1906. — Surinaamsche brieven IV: Bacove-cultuur. — Bereiding van Molascuit. — Adres tegen verhooging van het tarief van invoerrechten in Nederlandsch-Indië. — Uitvoer van Java. — Uit consulaire verslagen. — Verslagen van Maatschappijen. — Vergadering der Commissie voor eenvormige methoden voor suikeronderzoek. Enz.

Het Dagbet. Een blad voor kunst en leven April 1906.

Indisch natuurschoon, door H. J. Wigman. — Uit de Javaansche litteratuur, door D. van Hinloopen Labberton. — Huwelijkskleeding, door L. Th. Mayer. — Dessahleven, door A. Doyer. — Het Alas-land, door H. M. — Van een Japan-reis, door E. Pohl. — Nieuwe boeken.

Bericht van den Sint-Claverbond 1906. No. 2.

Inwijding der nieuwe kerk te Malang, door G. Jonckbloet. Uit een brief van L. Soudaal. — Reis langs Atjeh's en Sumatra's Westkust, met bittere teleurstellingen en blijde verrassingen, door H. Verbraak. — De missie te Kotting en omstreken, door A. IJsseldijk. — Het eerste jaar van mijn missionarisleven, door Th. Rouppe van der Voort. — Uit mijn dagboek Naar de uiterste buitenposten (Minahassa), door P. Wintjes. — Vormreis van Mgr. E. S. Luijpen naar de Minahassa, Flores en Timor, door A. Kortenhorst (vervolg).

Maandbericht van het Ned. Zendelingengenootschap. Juni 1906.

Verslag aangaande den werkkring Madja-Warna over het jaar 1905. idem van de scholen en het ziekenhuis aldaar. Enz.

Inspectie van de Landbouw in West-Indië. Bulletin No. 6. April 1906.

Cacaoproductie in de verschillende landen. — Een nieuw koffiesoort (Coffea robusta). — Het vermenigvuldigen van bacoveplanten, door Dr. C. J. J. van Hall. — Oculeeren en opkweeken van jonge Citrusplanten, door J. R. Wigman.